

Міністерство освіти та науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Факультет філології
Кафедра романо-германської філології та перекладу з німецької мови

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Образ-концепт Ukraine / Україна і його мовна експлікація в сучасному німецькомовному медіадискурсі.

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Студента VI курсу 643 групи
Спеціальності 035 Філологія
Спеціалізації 035.043 Германські мови та
літератури (переклад включно),
перша – німецька
Бутенка Захара Васильовича

Керівник: к.ф.н., доцент б.в.з.
Кирилюк Світлана Василівна

Рецензент: к.ф.н., доцент б.в.з.
Мусафір Валерія Факімівна

Національна шкала _____

Кількість балів _____ Оцінка ECTS _____

Миколаїв – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОБРАЗУ-КОНЦЕПТУ UKRAINE/УКРАЇНА В МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ В АСПЕКТІ КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ.....	7
1.1 <i>Поняття образ-концепт і його зв'язок з дискурсом.....</i>	<i>7</i>
1.2 <i>Поняття і жанрова своєрідність медіадискурсу.....</i>	<i>13</i>
1.3 <i>Комунікативно-прагматичний аспект медіадискурсу.....</i>	<i>19</i>
<i>Висновки до першого розділу.....</i>	<i>26</i>
РОЗДІЛ II. ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ОБРАЗУ-КОНЦЕПТУ UKRAINE/УКРАЇНА В СУЧАСНОМУ НІМЕЦЬКОМОВНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ.....	29
2.1 <i>Понятійна складова образу-концепту Ukraine / Україна</i>	<i>29</i>
2.2 <i>Образна складова образу-концепту Ukraine / Україна</i>	<i>35</i>
2.3 <i>Ціннісна складова образу-концепту Ukraine / Україна</i>	<i>45</i>
<i>Висновки до другого розділу</i>	<i>54</i>
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60

ВСТУП

Сучасний етап розвитку лінгвістики характеризується значною увагою вчених до ментальних процесів особистості та способів їхньої мовної репрезентації. Уявлення про те, як образ певної країни формується у мовній свідомості носія іншої мови і як цей образ сприймається представниками іншої культури, стають предметом дискусій і на державному і на науковому рівнях. Важливу роль у формуванні таких образів відіграють у першу чергу засоби масової комунікації, які мають високий потенціал достовірності та образності у передачі реальних подій.

Сьогодні Україна захищає свою незалежність, відбиваючи широкомасштабну російську агресію. Незалежність - це не "випадковість", як стверджує російська пропаганда, а результат зусиль багатьох поколінь. "Перебудова", ініційована Михайлом Горбачовим, посилила процес, який раніше придушувався репресіями. Почалися події, що призвели до проголошення незалежності України. У 2014 році Росія окупувала Крим та 24 лютого 2022 року розпочала масоване вторгнення по всій території України. Наразі Україна веде справедливу війну за відновлення своєї територіальної цілісності. Всі ці події висвітлюються світовими ЗМІ, які допомагають звернути увагу на інший бік людського життя, почерпнути людські цінності та набуті нових прагнень. Це створює певний образ-концепт України.

Ця тема є надзвичайно важливою, оскільки сприйняття України зарубіжною аудиторією, зокрема німецькомовною, має велике значення для формування міжнародного образу країни, що і визначає **актуальність** теми дослідження. Зокрема, у контексті сучасних геополітичних подій, таких як конфлікт на сході України та російське вторгнення, інформаційний простір стає ареною, де формується образ країни для міжнародної спільноти. Аналіз того, як Україна представлена у німецькомовних ЗМІ, сприяє розгляду динаміки вербалізації понятійної, образної та ціннісної складових образ-концепту Ukraine / Україна і може розкрити ключові теми, стереотипи та

перспективи, що існують у суспільствах з іншою культурною та історичною спадщиною. Це дозволяє краще розуміти та аналізувати взаємодію між різними національними спільнотами та сприяти розвитку ефективних міжнародних відносин на основі об'єктивного сприйняття та взаєморозуміння.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні образ-концепт *Ukraine / Україна* надзвичайно швидко змінюється у світовому інформаційному потоці та комунікаційному середовищі. На думку Л. Василик концепт *Ukraine / Україна* виступає базовим семіотичним знаком, елементом концептосфери національної ідентичності, оскільки він символізує інформаційно-духовне поле нації [2]. Концептуальне поле лексеми *держава Україна* в українських мас-медіа визначено І. Брагою. Концепт *Ukraine / Україна* знаходився також у фокусі уваги дослідників на матеріалі закордонних ЗМІ. Це праці О. Бутирського, Н. Ващенко, Т. Долгової, Т. Котляревської. Проте сьогодні у світовому інформаційному просторі стали домінувати новини, пов'язані з політичною ситуацією в Україні і вони стали предметом обговорення міжнародної спільноти. Україна зараз уособлює патріотизм, відданість і силу духу в боротьбі за свою незалежність та цінності.

Мета роботи полягає у визначенні складових образу-концепту *Ukraine / Україна* у німецькомовних ЗМІ та особливостей їх репрезентації.

Відповідно до зазначеної мети вирішуються такі **завдання**:

- висвітлити поняття образ-концепт;
- проаналізувати вплив історичних та політичних подій в Україні на створення іміджу країни в німецькомовному медіадискурсі;
- виявити складові образ-концепту *Ukraine / Україна*;
- визначити особливості вербалізації понятійної, образної та ціннісної складових образ-концепту *Ukraine / Україна*.

Об'єктом дослідження нашої роботи виступає образ-концепт *Ukraine / Україна* у німецькомовному медіадискурсі.

Предметом дослідження є особливості смислового наповнення *Ukraine / Україна* у німецькомовних ЗМІ.

Відповідно до мети й завдань кваліфікаційної роботи нами застосовано такі методи:

- теоретико-аналітичний метод, який полягає у аналізі наукових джерел для розуміння поняття *образ* та *концепт*;

- метод суцільної вибірки для створення корпусу фактичного матеріалу.

У роботі використано також:

- метод контекстуального аналізу, який передбачав використання тексту та контексту в процесі дослідження мовних одиниць;

- описово-аналітичний метод – для узагальнення та систематизації отриманих результатів.

Наукова новизна представленої роботи полягає у тому, що концепт *Ukraine / Україна* отримує лінгвокогнітивний опис як ключовий концепт дискурсу сучасних німецькомовних мас-медіа, що віддзеркалює рух домінуючих смислів і характер їхньої мовної об'єктивації у процесі їхнього усвідомлення німецькомовним суспільством.

Практична значущість роботи визначається своєрідним узагальненням та доповненням цієї тематики, висвітленням сучасного стану образ-концепту *Ukraine / Україна* у німецькомовному інформаційному просторі. Матеріали та напрацювання кваліфікаційної роботи можуть використовуватися студентами при підготовці доповідей на наукових викладацько-студентських конференціях, а також при підготовці студентів до лекційних та семінарських занять. Крім того, результати цієї роботи можуть слугувати фундаментом для подальшого дослідження тематики, яка є досить широкою і потребує поглибленого вивчення. Образ-концепт *Ukraine / Україна* не є сталим, а постійно змінюється, як реакція на певні події, всередині або ззовні держави.

Матеріалом дослідження слугували німецькомовні онлайн газети та сайти періодичних видань: *die Zeit*, *Deutsche Welle*, *der Spiegel*, *Focus Online*, *20 Minuten*, *Der Standart*, *Die Presse*. Загальний обсяг вибірки становив 245 прикладів.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи –65 сторінок, обсяг основного тексту –61 сторінка.

У **вступі** розкрито сутність наукової проблеми та її значущість. Висвітлено актуальність теми, мету і завдання кваліфікаційної роботи, визначено об'єкт дослідження та його предмет, перелічуються застосовані методи дослідження.

У **першому** розділі роботи досліджено поняття *образ* та *концепт* у лінгвістиці: проаналізовано підходи вітчизняних та зарубіжних науковців до визначення цих понять; висвітлено жанрову своєрідність медіадискурсу та його комунікативно-прагматичний аспект.

У **другому** розділі роботи досліджено особливості вербалізації образу-концепту *Ukraine / Україна* в сучасному німецькомовному медіадискурсі, розглянуто способи вербалізації понятійної, образної та ціннісної складових образ-концепту *Ukraine / Україна*.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОБРАЗУ-КОНЦЕПТУ UKRAINE / УКРАЇНА В МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ В АСПЕКТІ КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

1.1. Поняття *образ-концепт* і його зв'язок з дискурсом

Концепт - є засобом пояснення одиниць ментальних або психічних ресурсів нашої свідомості і тієї інформаційної структури, що відображає знання і досвід людини; оперативна змістова одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи і мови мозку, всієї картини світу, відображеної в людській психіці. Концепти виникають в процесі побудови інформації про об'єкти і їх властивості, при тому, що ця інформація може включати як дані про об'єктивний стан речей у світі, так і дані про видумані світи і можливий стан речей у цих світах. Це дані про те, що індивід знає, припускає, думає, уявляє про об'єкти світу. Таким чином концепт визначається як загальне уявлення або ідея, яка включає в себе різноманітні властивості явища чи об'єкта. Концепти можуть бути конкретними або абстрактними.

Отже, концепти - це складні ментальні утворення, які є базовими одиницями ментального коду людини. Вони мають відносно впорядковану внутрішню структуру і є результатом когнітивної діяльності індивідів та суспільства в цілому.

Концепти несуть у собі вичерпну та енциклопедичну інформацію про об'єкти та явища, які вони репрезентують. Вони містять не лише описові дані про об'єкт, але й важливі відношення, властивості, ознаки та контекстуальні зв'язки з іншими поняттями.

Важливо пам'ятати, що концепти не існують ізольовано від свого соціального контексту. Концепти є результатом спільної діяльності, взаємодії

та інтерпретацій із суспільством, реакцією масової свідомості на об'єкт чи явище.

Тому концепти визначаються не лише індивідуальним сприйняттям, але й загальноприйнятими нормами, цінностями та культурними уявленнями, які формують колективну свідомість суспільства.

Цілком очевидним тоді стає факт, що ментальні об'єкти, до яких належить і концепт, не мають загальної специфічної родової ознаки і перебувають швидше у відносинах «сімейної схожості». Як приклад, учені наводять номінанти імені *гра*, де бачимо складну мережу подібностей, які переплітаються і перетинаються. Концепти прирівнюють до когнітивних категорій, за якими у результаті ментального процесу категоризації класифікуються всі об'єкти та явища, які сприймає людина.

У триєдності культура → людина → концепт останній компонент є одночасно і масивом культури у свідомості людини, і входженням людини в культуру. При цьому концепт є складним ментальним утворенням, що належить не лише свідомості окремої людини, а й ментальній сфері певної етнокультурної спільноти. Це найбільш абстрактне уявлення про об'єкт культури, що не має наочного архетипного образу. Представники цього напрямку також наголошують на мовному вираженні концепту та називають його згустком культурно-національної інформації, зафіксованої у мові [5], або асоціативним нашаруванням культурних смислів, тобто конотацій, на основне, словникове значення слова [4].

У цьому контексті концепт розглядається як мовний символічний образ ідеального поняття, що відображає ментальне уявлення носія мови про певний об'єкт або реалію. Концепти є результатом впливу системи культурних традицій, які визначають їхню внутрішню форму та етимологію. Значення культурно-мовних концептів виражається через різні мовні реалізації, які формують відповідну лексико-семантичну парадигму.

Дослідники, які розглядають культуру як сукупність концептів, визначають останні як основні елементи культурної системи. Концепти

відображають уявлення суспільства про світ, його цінності, вірування, норми поведінки та інші аспекти життя. Вони формуються в результаті взаємодії мови, культури, історії та соціальних процесів і відтворюються в мовних виразах, текстах, символах та інших культурних артефактах. Тому концепти відіграють важливу роль у формуванні культурної ідентичності та сприйнятті світу в суспільстві.

Як невід'ємна частина концептуальної системи людини, образи є результатом складних процесів обробки інформації, що включають сприйняття, досвід, уявлення та асоціації. Образи відображають не лише об'єктивні аспекти навколишнього світу, але й емоційні та культурні нюанси. Емоційне забарвлення зображень може викликати у людей цілу низку емоційних реакцій, впливаючи на їхнє сприйняття світу. Крім того, культурний контекст, який впливає на традиції, цінності та мовні особливості, також відіграє важливу роль у формуванні образів. Тому різні культурні середовища продукують різні образи. Таким чином, вивчення образів дає змогу глибше зрозуміти розмаїття людських когнітивних процесів і сприйняття навколишнього світу.

У контексті когнітивної лінгвістики образність також є важливим елементом у розумінні формування та розвитку мовних навичок людини. Образність допомагає відтворювати складні поняття та ідеї в ментальному просторі, сприяючи більш ефективному сприйняттю та розумінню інформації.

Крім того, образи можуть бути ефективним інструментом для підтримки пам'яті. Асоціюючи з образами, люди можуть легше запам'ятовувати та відтворювати інформацію.

Важливо також відзначити, що образи часто використовуються в мовленні як засіб вираження та переконання. Образність дозволяє людям передавати складні емоційні стани, почуття та враження, роблячи промови більш виразними та ефективними.

Ці моменти підкреслюють важливість образності в когнітивних процесах і мовленнєвій діяльності людини, а також знаходять своє

відображення в дослідженнях когнітивної лінгвістики та розвитку мовленнєвих навичок.

Хоча, є і відмінності між «образом» та «концептом» на яких наголошує Н. Таценко. Різниця між цими поняттями полягає по-перше, у тому, що образ – це прямий «відбиток» дійсності, який ми одержуємо в результаті чуттєвого сприйняття, а концепт – це узагальнений, абстрагований відбиток, опосередкований розумовою діяльністю, а по-друге, в тому, що образ – це неподільне відображення цілісного, а концепт – це розчленоване відображення спеціального як частини загального, відображення характеристик сутності предмета». [10].

Як базова категорія когнітивної семантики концепт реалізує зв'язок мисленнєвої діяльності людини з мовою взагалі та її безпосереднім репрезентантом у вигляді слова зокрема, без якої неможливе його існування. [8]

У свої чергу, образ це складна та багатоаспектна естетична категорія, яка є ключовою для цілого ряду гуманітарних дисциплін (філософії, лінгвістики та літературознавства, психології, фольклористики та ін.) і в кожній із них поняття та визначення цієї категорії різняться. [3]

Поняття дискурсу виникає в дослідженнях Е. Бенвеніста, який надав французькому слову «discourse» термінологічне значення, позначивши ним «... мова, яка присвоюється мовцем». [17]

Дискурс-аналіз став важливим напрямом не лише в лінгвістиці, а й у широкому спектрі наукових дисциплін. Однією з головних особливостей дискурс-аналізу є те, що дослідники з різних дисциплін можуть підходити до нього з різних точок зору, що відкриває широкий спектр можливостей для розуміння різних явищ і процесів.

Комп'ютерна лінгвістика та штучний інтелект використовують методи обробки природної мови для аналізу текстових даних та виявлення дискурсивних структур. Психологія вивчає психічні процеси, що лежать в основі продукування та сприйняття дискурсу, зокрема продукування та

сприйняття мовлення. Соціологія та антропологія вивчають соціокультурні контексти, в яких виникають і функціонують різні дискурси. Літературознавство вивчає літературні тексти як певні дискурси, тоді як семіотика аналізує системи символів, що використовуються в дискурсах.

Для історіографії дискурс є важливим джерелом для реконструкції минулих історичних подій та процесів. У політології дискурсологія використовується для аналізу політичних риторичних стратегій та операцій.

Таким чином, дискурсивні студії є багатогранним і міждисциплінарним підходом, який допомагає нам краще зрозуміти соціальні, культурні та інтелектуальні процеси в нашому світі.

З позиції прагмалінгвістики дискурс представляє собою інтерактивну діяльність учасників спілкування, обмін інформацією, надання впливу один на одного, використання різних комунікативних стратегій, їх вербальне і невербальне втілення у практиці спілкування. [12]

Мовностилістичний аналіз дискурсу виділяє реєстри спілкування, розмежовує усну та письмову мову в їх жанрових різновидах, вивчає характеристики функціональних стилів. З позиції формально або структурно орієнтованої лінгвістики дискурс визначається як мова вище рівня речення або словосполучення – «language above the sentence or above the clause» [11]

Дискурс у широкому розумінні - це складна комунікативна подія, яка відбувається у взаємодії між учасниками комунікації. Ця подія може мати різні форми вираження, включаючи усний і письмовий дискурс, а також поєднання вербальних і невербальних елементів. Він з'являється, наприклад, у повсякденних розмовах з друзями, у професійних діалогах між фахівцями та у взаємодії між різними культурними групами.

У вузькому сенсі дискурс можна визначити як конкретний текст або розмову з певною структурою та організацією. Такий підхід дозволяє аналізувати конкретні мовні висловлювання, розкриваючи їх семантичні, прагматичні та соціокультурні аспекти.

Важливо пам'ятати, що дискурс є не лише засобом передачі інформації, але й засобом конструювання соціальної ідентичності та впливу на свідомість людей. Дискурс формує та відтворює певні соціокультурні норми, стереотипи та цінності, впливає на сприйняття та поведінку індивідів у суспільстві.

Таким чином, дискурс - це складне явище, яке відображає багатогранність людської комунікації та соціальної взаємодії.

Як правило, виділяють тільки вербальну складову комунікативної дії і говорять про неї далі як про «текст» або «розмову». У цьому розумінні термін «дискурс» позначає завершений або триваючий «продукт» комунікативної дії, його письмовий або мовленнєвий результат, який інтерпретується реципієнтами.[18]

Когнітивна лінгвістика вивчає зв'язок між мовою та мисленням і те, як мовні висловлювання формують поняття та образи у свідомості людини. Дискурс, як продукт комунікативного акту, впливає на формування цих понять і образів, використовуючи мову для побудови семантичних структур.

Висловлювання формують дискурс, який є набором мовних елементів, об'єднаних для передачі певного значення або ідеї. У процесі розпізнавання дискурсу в мові люди активізують концепції та образи, пов'язані з використаними мовними структурами. Наприклад, метафори та інші стилістичні прийоми можуть бути використані для створення візуальних образів у свідомості слухача або читача.

Таким чином, дискурс може формувати контекст для розуміння та інтерпретації висловлювань і активізувати концепції та образи у свідомості слухача. Мова, якою відбувається дискурс, є важливим засобом конструювання смислу та формування образів у людському мисленні.

Концептуальні образи в дискурсі можуть відтворюватися за допомогою різних мовних засобів, які сприяють формуванню багатопланових семантичних структур. Наприклад, метафори можуть використовуватися для перенесення значень або створення нових асоціацій, допомагають пояснити складні й абстрактні поняття за аналогією з більш зрозумілими об'єктами чи явищами. З

іншого боку, метафори замінюють один термін іншим на основі логічних або просторових зв'язків і допомагають подумки персоніфікувати поняття.

Крім того, використання таких стилістичних прийомів, як алегорія, омофонія та антитеза, може посилити емоційний вимір висловлювання і створити враження єдності та глибини думки. Використовуючи такі мовні засоби, дискурс може ефективніше передавати складні ідеї та концепції, полегшувати розуміння і робити інформацію легшою для сприйняття.

Таким чином, мовні структури в дискурсі взаємодіють з концептуальними образами, розширюючи їх значення і надаючи тексту глибшого сенсу. Цей процес дозволяє аудиторії краще розуміти передану інформацію і сприймати зв'язки між поняттями, сприяючи більш повному розумінню обговорюваної теми.

1.2. Поняття і жанрова своєрідність медіадискурсу.

Медіадискурс - це система комунікативних практик і продуктів, що генеруються та використовуються в засобах масової інформації. Сюди входять текстові матеріали, програми, веб-сайти та соціальні мережі, які мають значний вплив на формування громадської думки, уявлень та ідей про різні суспільні явища та проблеми.

Медіадискурс є важливим об'єктом вивчення цілої низки дисциплін, зокрема, медіазнавства, культурології, соціології, психології та політології. Він розглядається як засіб формування громадської думки, впливу на політичні та соціокультурні процеси і маніпулювання громадськістю.

Медіадискурс можна аналізувати в різних аспектах, таких як використання мови, структура повідомлень, образи, маніпулятивні техніки, стереотипи та висвітлення подій. Такий аналіз дозволяє виявити тенденції, цінності та ідеологічні установки, присутні в матеріалах ЗМІ, які можуть впливати на формування медійних норм і стандартів.

Таким чином, медіа-дискурс відіграє важливу роль у сучасному інформаційному суспільстві, впливаючи на сприйняття та розуміння подій і

явищ у суспільстві, формуючи громадську думку та впливаючи на політичні та соціокультурні процеси.

Це особливий вид масової комунікації, «соціальне явище, основною функцією якого є вплив на масову аудиторію через смислову й ціннісну інформацію, яка передається каналами ЗМІ, механізм актуалізації інформації за допомогою різноманітних комунікативних засобів інституту ЗМІ». [16]

Медіадискурс є складником мовленнєвого процесу, який сигналізує про розвиток суспільства, суспільний стан, стан груп людей і людини як окремого індивіда. Його ретельне вивчення дає змогу людям знайти та зрозуміти особливості мислетворення один одного, певних груп, які являють собою споживачів інформації, медіапродукту [9].

Медіа-дискурс також вивчається в контексті культурології, оскільки він відображає характеристики та цінності суспільства, в якому функціонує. Аналізуючи медіа-дискурс, дослідники вивчають, які теми та ідеї є пріоритетними в мас-медіа, як вони впливають на формування культурних норм та цінностей, а також як вони впливають на сприйняття та поведінку аудиторії.

З іншого боку, медіа-дискурс визначається не лише мовними конструкціями, але й різними медіа-практиками, такими як вибір тем для висвітлення, відбір та обробка інформації, а також використання різних мовних засобів для досягнення ефекту. Такий підхід дозволяє розуміти медіадискурс як комплексний процес, що включає як дискурсивні, так і практичні аспекти діяльності медіа.

Тому медіадискурс є важливим об'єктом дослідження для розуміння впливу засобів масової комунікації на сучасне суспільство, його культурні норми та цінності, а також для з'ясування механізмів формування та поширення інформації в інформаційному просторі.

Аналізуючи медіадискурс, важливо враховувати різноманітність його типів і контекстів. Наприклад, розглядаючи медіадискурс у політичному контексті, можна вивчати способи маніпулювання громадською думкою,

формування політичних дискурсів та підтримки певних політичних акторів. У культурному медіа-дискурсі можна проаналізувати, як культурні цінності, традиції та ідентичності виражаються в ЗМІ.

Важливо також брати до уваги індивідуальні параметри медіадискурсу, такі як аудиторія ЗМІ, її вікові та соціокультурні характеристики, медіаплатформи та формати, що використовуються.

Аналіз медіадискурсу на різних типах і рівнях контексту може забезпечити глибше розуміння його мети, структури та впливу на суспільство. Такий підхід дозволяє глибше зрозуміти розмаїття медійних повідомлень та їхню важливість у сучасному інформаційному середовищі.

У контексті медійного дискурсу важливо враховувати, що ЗМІ виступають посередниками між подіями та аудиторією, впливаючи на сприйняття подій та формування громадської думки. Однією з особливостей ЗМІ є їхня здатність швидко і масштабно поширювати інформацію. Це дозволяє різним людям отримувати доступ до новин та інформації з усього світу.

Крім того, ЗМІ взаємодіють з аудиторією в часі та просторі і пристосовують свої повідомлення до особливостей та потреб аудиторії. Ця орієнтація на аудиторію знаходить своє відображення в різних жанрах і форматах ЗМІ, таких як програми новин, документальні фільми та ток-шоу.

Не менш важливою є стабільність ролей у медійному дискурсі, де журналісти виступають як комунікатори, а глядачі - як одержувачі інформації. Ця рольова структура впливає на те, як споживачі сприймають та інтерпретують інформацію, яку вони отримують через ЗМІ.

Загалом, медіа-дискурс - це складне явище, яке відображає взаємодію між ЗМІ та аудиторією і впливає на формування громадської думки та настроїв.

Засоби масової інформації мотивують сучасну людину до аналізу й формування суспільної думки, власних мотивів, результатом яких є відповідні дії реципієнтів; вплив на свідомість адресантів через потік інформації, який

залежно від простору й часу впливає на людину та спричиняє відповідний зворотній зв'язок; прогнозування стану справ про ймовірні дії того чи іншого фактору, що має на меті стимулювання до запропонування результатів, висновків.

Аналіз цілей медіадискурсу вказує на його специфічність у предметній галузі, передбачає прогнозування, пояснення та опис, розглядається як реальний фактор. Це дозволяє формувати різноманітні судження, розшифровувати повідомлення, отримувати достовірну інформацію, вибирати засоби комунікації і впливовий ефект у комунікативному просторі.

Медіадискурс ґрунтується на конкретних формах і знаках, що створюють єдність тексту. Тексти, як складові медіадискурсу, володіють неоднозначним статусом, залежно від формату контексту. Медіатекст може мати різні смислові значення та відтінки, залежно від граматичного, ситуаційного, соціально-історичного та екзистенціального контекстів.

Враховуючи головні функції ЗМІ в суспільстві, можна визначити такі функції медіадискурсу: прогнозування, пояснення, опис, формування суджень, розшифровка інформації, вибір комунікаційних засобів та вплив на комунікативний простір:

- Інформативну. Інформативна функція є найпотужнішою в класифікації. Саме інформація є рушійною силою у формуванні суспільної думки, вона містить стимул і мотиви до дій, пояснює, інтерпретує і коментує зміст подій й новин;
- Соціалізуючу. Соціалізація – це фактор, без якого неможливе існування суспільства, саме ця функція об'єднує сучасне суспільство, формуючи відповідні критерії думок і поглядів;
- Політичну. Політична функція діє не тільки в політичній сфері, вона допомагає в створенні «політично-сформованого» суспільства й сигналізує про внутрішні та зовнішні стосунки з владою;

- Функцію впливу на свідомість, що бере участь у формуванні громадської думки, а також свідомості кожного індивіда окремо;
- Розважальну. Розважальна функція несе в собі зниження напруження в суспільстві, забезпечує розваги, відволікання, засоби розслаблення;
- Маніпулятивну. Цю функцію варто відокремити від функції впливу на свідомість, оскільки вона націлена на відповідну реакцію на неї. Маніпулятивна функція має на меті провокувати реакцію адресанта [6].

На додаток до вже згаданих функцій, медіа-дискурс також відіграє важливу соціокультурну роль у формуванні та зміцненні популярних стереотипів, норм і цінностей. Медіа-дискурс є інструментом соціалізації, який не лише визначає соціальні ролі та поведінкові норми, але й впливає на ставлення та сприйняття суспільства.

По-друге, медіа-дискурс має значний вплив на формування громадянської свідомості та політичної культури. Поширюючи політичну інформацію та аналізуючи події, ЗМІ сприяють активізації громадян у суспільному житті та розширюють їхні знання про політичні процеси та події.

Крім того, медіа-дискурс може впливати на психологічний стан та емоційний настрій аудиторії. Наприклад, негативна чи позитивна інформація, поширена через ЗМІ, може викликати емоційний відгук і вплинути на загальний настрій суспільства.

Таким чином, медіадискурс є складним явищем, яке виконує різноманітні функції - інформаційну, рекламну, соціокультурну та політичну - і має значний вплив на суспільство в цілому.

У сучасному суспільстві керування та використання інформації взяли на себе роль об'єкта мас-медійних відносин, а також стали ключовим елементом ідеології та культури. Медіадискурс активно і ефективно сприяє формуванню концептуальної картини світу для кожної особистості. Основні риси цього дискурсу включають орієнтованість на масовий соціум (публічність), яка

визначає його існування, оскільки інформація без аудиторії не може функціонувати; співвіднесеність, яка часто має груповий характер, оскільки споживачі беруть участь у взаємодії з групами однодумців; усеосяжність, оскільки інформація охоплює різні аспекти життя; місце розташування, пов'язане з регіональністю конкретного медіадискурсу, враховуючи особливості кожної території; орієнтованість на протиріччя, яка полягає у створенні дискурсивних питань для залучення уваги та мотивації кожної особи до формулювання власних висновків; та спрямованість на масовий соціум, оскільки важливою метою медіадискурсу є вплив на групи людей та формування їхніх думок і поглядів.

Мовні та стилістичні особливості також є важливими аспектами структури медіа-дискурсу. Мовні засоби, що використовуються в медійному дискурсі, можуть бути адаптовані до аудиторії з урахуванням її соціокультурного походження, мовного рівня та інших факторів. Такі стилістичні прийоми, як метафора, алегорія та іронія, можуть бути використані для підвищення обізнаності та впливу на аудиторію.

Психологічні аспекти побудови медіадискурсу також заслуговують на увагу. Залежно від тону, змісту та контексту повідомлення може викликати різні емоційні реакції, такі як інтерес, симпатію, обурення чи страх.

Окрім вербальних засобів комунікації, медіа-дискурс також включає невербальні елементи, такі як міміка, жести, музика та зображення. Ці елементи можуть доповнювати вербальну інформацію та змінювати її перцептивний та емоційний вплив.

Таким чином, структура медіадискурсу є складною та багатогранною, враховуючи різні аспекти, які впливають на сприйняття та реакцію глядачів.

Дослідження медіадискурсу фокусуються на його класифікаціях, зокрема за змістовним наповненням. Виділяють такі види медіадискурсу: універсальний (суспільний, політичний, аналітичний, культурний, освітній, науковий, розважальний), спеціалізований (орієнтований на певні вікові

групи, з урахуванням гендерної орієнтації, нейтральний та тематичний) і фаховий (враховує всі аспекти людського життя за фахом).

Інша класифікація враховує сферу реалізації та функцію комунікації, розподіляючи медіадискурс на такі види: радіодискурс, теледискурс, комп'ютерний дискурс, PR-дискурс, рекламний і публіцистичний дискурс.

Остання класифікація є базовою в дослідженні медіадискурсу, і складові цієї класифікації мають конкретні композиційні схеми, що виникають під впливом різноманітних факторів у кожному каналі передачі повідомлень.

Нещодавні дослідження показують, що між медіадискурсом і наукою про мову існують глибокі зв'язки. Теорія тексту допомагає нам зрозуміти медіадискурс як тексти, що передають інформацію через вивчення структури, змісту та семантики. Дискурсологія дозволяє аналізувати медіадискурс як складну комунікаційну систему, що взаємодіє із суспільством і впливає на його думки та переконання. Психолінгвістичні підходи вивчають, як мова в медіа-дискурсі впливає на психологію та сприйняття аудиторії. Соціолінгвістичні дослідження виявляють зв'язок між медійним дискурсом і соціальними чинниками, зокрема культурними та ідентифікаційними. Лінгвістична прагматика вивчає мовленнєві акти в медіадискурсі та їхній вплив на сприйняття і взаємодію. Усі ці підходи допомагають розглядати медіадискурс як комплексне явище, що відображає та впливає на різні аспекти людської комунікації та суспільного життя.

1.3. Комунікативно-прагматичний аспект медіадискурсу

Базисний вектор когнітивно-прагматичного підходу до дослідження мас-медійного дискурсу спрямований на засади загальної теорії кореляції між використанням мови та соціокультурними контекстами і на вивчення мовної комунікації, як соціального та культурного феномена. У зв'язку з цим варто згадати про систему комунікативних універсальних принципів, яка складається з кількості (оптимальної інформативності), якості (істинності та

правдивості), способу дії (мінімізації потенційних непорозумінь, стислому та чіткому висловлюванні думки) і релевантності. [15]

Когнітивно-прагматичний аналіз дискурсу важливий для розуміння того, як мовленнєва діяльність впливає на сприйняття та інтерпретацію інформації. Цей підхід враховує не лише прагматичні аспекти значення та використання мови в конкретному контексті, а й когнітивні процеси, які відбуваються в мозку людини під час комунікації.

Стратегічний підхід у когнітивно-прагматичному аналізі медіадискурсу спрямований на вивчення того, як виробники медіапродукції використовують мовні та немовні засоби для досягнення своїх цілей. Цей підхід допомагає виявити стратегії і тактики в усному діалозі, які можуть бути використані для маніпулювання увагою та переконання глядачів. Наприклад, продюсери можуть використовувати різноманітні риторичні прийоми, мову емоційного впливу та замасковані факти, щоб створити певне сприйняття або погляд на подію чи ситуацію.

Такий підхід дозволяє проаналізувати вплив медіа-повідомлень на формування уявлень і переконань глядачів та виявити механізми впливу, які залежать від особливостей контексту та сприйняття. Цей підхід є важливим інструментом для розуміння динаміки та впливу медіадискурсу в сучасному суспільстві.

З точки зору когнітивної прагматики, медіадискурс розглядається як складне когнітивно-прагматичне утворення, що базується на знаннях і досвіді комунікантів. [7] Аналіз медіадискурсу в цьому контексті вимагає виявлення структур, вбудованих у дискурс або зумовлених ним, а також механізмів реалізації концептуальних конструктів.

Однією з основних форм репрезентації знань у медіадискурсі є ситуативна модель, яка включає в себе особисті знання комунікатора або адресата тексту. Ця модель відображає накопичення особистого досвіду, намірів, установок, думок, почуттів та емоцій. Наприклад, при аналізі тексту

новин ситуативна модель включає інформацію про подію, учасників, місце і час, а також коментарі та оцінки журналіста.

Особисті знання, виражені в цій моделі, відображають підхід людини до сприйняття та інтерпретації інформації. Такий аналіз може виявити роль, яку відіграє попередній досвід та особисті уподобання у формуванні реакції на медіа-повідомлення, а також визначити, як ці знання впливають на сприйняття та розуміння інформації.

Модель ситуації позиціонує когнітивну основу, яка створюється конкретною особистістю, яка генерує текст, і приймається увагою адресата для розуміння тексту. Дослідники часто акцентують увагу на тому, що розуміння тексту відбувається переважно через ідентифікацію ситуації, яку репрезентує текст, у власному, суб'єктивному внутрішньому світі, заснованому на власному суб'єктивно зумовленому досвіді та власних моделях явищ та ситуацій.

У контексті такого обґрунтування пояснюються, зокрема, індивідуальні та групові відмінності в процесі осмислення соціальної інформації, що ілюструються, передусім, на прикладі новинного дискурсу у пресі, а також на моделях сприйняття так званого етнічного дискурсу, під яким репрезентується інформація про міжетнічні конфлікти або ж формування уніфікованого образу етнічних меншин. Така інформація сприймається пересічною людиною загалом в умовах цілеспрямованого впливу засобів масової комунікації на реципієнтів. Зазначена модель ситуації експлікує також нейрофізіологічне тлумачення, яке ґрунтується на якості людського мозку фіксувати послідовність повторюваних подій та акумулювати їх у вигляді комбінації молекул. Така властивість спричиняє утворення стійких структур – матриць, або ж, іншими словами, програм дій у певних ситуаціях: людина починає діяти згідно із заданою програмою. Розгляд масмедійних новин як певного виду дискурсу зумовлює появу структури побудови такого дискурсу, що експлікує кілька глибинних рівнів.

При цьому продукування медіа-дискурсу зумовлюється двома узагальнюючими пластами, під якими розуміються структури релевантності та риторичні операції. [43] Зазначені елементи забезпечують формування наступного рівня репрезентації масмедійного дискурсу – стилю, що реалізує структури наступного третього рівня. Структури третього рівня поділяються на два види: локальні, або мікроструктури, та глобальні, або макроструктури. Поняття локальних структур включає морфологічні, синтаксичні та лексичні засоби продукування фраз та певні надсинтаксичні засоби формування зв'язних текстових фрагментів або текстів. Глобальні структури становлять семантичні макроструктури – топіки та теми, а також формальні суперструктури – схеми взаємодії текстів у дискурсі. Варто зазначити, що орієнтація когнітивно-прагматичного підходу до тлумачення дискурсу репрезентує полівекторність поглядів дослідників. Тож застосування когнітивно-прагматичного підходу до тлумачення медіа-дискурсу передбачає його дослідження на матеріалі аналізу репрезентації знань у дискурсі у вигляді моделей-ситуацій або фреймів, враховуючи ментальні процеси.

У контексті медіадискурсу особливо важливо розуміти поняття когніції. Це пов'язано з тим, що когніція визначає, як люди сприймають, обробляють та інтерпретують інформацію, яку вони отримують через медіа. Когніція це процес пізнання, відображення свідомістю людини навколишньої дійсності і перетворення цієї інформації у свідомості [20], а відтак дозволяє людині створювати власну унікальну картину світу, порівнюючи нову інформацію з власними знаннями, досвідом і переконаннями.

Медійний дискурс впливає на процес пізнання, формуючи уявлення та сприйняття світових подій. Обираючи теми, подаючи матеріал та інтерпретуючи його, медіа впливають на ставлення глядачів до різних аспектів суспільного життя.

У медійному дискурсі також важливо враховувати психологічні аспекти пізнання, такі як увага, пам'ять, сприйняття та мислення. Вплив медіа на ці психологічні процеси є значним, оскільки медіа часто використовують

різноманітні стратегії та прийоми для привернення уваги, впливу на емоційні стани та формування певних стереотипів і уявлень.

Таким чином, медіа-дискурс не лише передає інформацію, а й активно впливає на когнітивні процеси та формування картини світу в суспільстві.

Ці два різні визначення медіадискурсу відображають різні аспекти розуміння та ролі дискурсу в медіапросторі. Перше визначення фокусується на специфіці медіадискурсу як самостійного виду мовленнєво-мисленнєвої діяльності, що характеризується власними особливостями, такими як використання специфічних мовних засобів, адаптація до вимог медіасередовища та вплив на масову аудиторію.

Друге визначення є ширшим і охоплює всі види дискурсу, що функціонують у сфері масової комунікації, незалежно від їхньої специфіки та призначення. Це визначення враховує розмаїття форм і проявів медіа-впливу, який може здійснюватися за допомогою різних медіа-платформ і засобів масової інформації, таких як преса, радіо, телебачення, інтернет і соціальні медіа.

Обидва підходи важливі для розуміння ролі медіадискурсу в сучасному інформаційному суспільстві та для розвитку досліджень у цій галузі. Вони доповнюють один одного і дають змогу глибше зрозуміти природу і значення медіадискурсу в сучасній медіакультурі.

Поза виробництвом конкретних знань і оцінок об'єктів та їх образів, дискурс ЗМІ формує уявлення про методи трансляції цих знань. Передаючи інформацію через комунікативно-інформаційні канали, треба враховувати когнітивний компонент дії інформаційного поля на реципієнта, оскільки так здійснюється цілеспрямований вплив на учасників процесу комунікації, що є важливим для когнітивно-прагматичного підходу вивчення медіа-дискурсу. У такому разі процес комунікації націлений на кількох учасників чи на доволі широку аудиторію.

Медіа-дискурс розглядається як процес і результат діяльності ЗМІ, призначених для виробництва, зберігання, поширення та споживання семіотизованого матеріалу [14].

У цій функції масмедіа виявляють подібність до призначення мови, яку тлумачать як засіб отримання, обробки, зберігання, добування та оперування знаннями.

Розглядаючи мову ЗМІ як когнітивний інструмент, медіа-дискурс досліджують із позицій, які стосуються питань мовної картини світу. Застосовуючи методи когнітивної лінгвістики, науковці використовують способи репрезентації різних концептів у сфері масмедіа. Когнітивний аналіз новин ЗМІ дає змогу зрозуміти, як формується загальна інформаційна картина світу, в чому проявляється національно-культурна специфіка медіа-простору різних країн. Саме тому з точки зору когнітивної лінгвістики важливою є тематична організація інформаційного простору.

Когнітивний аналіз базується на вивченні концептуального аспекту медіа-текстів, зіставленні різноманітних інтерпретацій подій у масмедіа та спрямований на виявлення співвіднесення реальної дійсності та її медіа-репрезентації. Когнітивне сприйняття реальності істотно залежить від варіацій інтерпретацій, які продукуються і поширюються каналами масової комунікації. Механізм функціонування ЗМІ сприяє створенню ідеологічного підґрунтя для інтерпретації подій та явищ. Особливість дискурсу масмедіа полягає у тому, що в ньому когнітивні механізми соціальної пам'яті детерміновано ідеологією, яка наділена здатністю вибірково представляти інформацію.

У межах когнітивно-прагматичного підходу лінгвісти мають справу з когнітивними способами сприйняття і обробки інформації, з'ясовують способи репрезентації різних концептів у медіа-тексті. Концепт – це ментальна сутність, яка відображає характерні культурно-національні уявлення людини про фрагмент об'єктивної дійсності.

Головною проблемою є категоризація досвіду людини, яка виступає важливим способом упорядкування отриманої інформації з різноманітних джерел ЗМІ.

Когнітивно-прагматична субпарадигма мови характеризується тим, що вона визнає антропоцентричний підхід, акцентуючи увагу на людській сутності, а також виокремлює діяльнісну природу та динамізм мови. Це означає, що мова повинна бути вбудованою онтологічно та епістемічно у сферу суспільного життя. Важливо враховувати індивідуальні та соціальні особливості діяльності як виробника, так і споживача мови.

У зв'язку з цим на експлікацію концептів медіа-дискурсу впливає індивідуальне концептоформування, яке постає в якості суб'єктивних систем знань та думок.

Когнітивно-прагматичний підхід дає змогу виявити сугестивний потенціал медіа-текстів за допомогою аналізу вербальних засобів. Це сприяє ідентифікації та інтерпретації ціннісно-сміслового змісту висловлення на основі антропоцентричного вектору. В основі когнітивної прагматики є вивчення процесів обробки інформації у медіа-дискурсі, аналіз загальних принципів упорядкування когнітивних здібностей людини в їх взаємодії, ментальних процесів, які протікають під час пізнання свідомістю дійсності. Таким чином, відбувається поєднання когнітивно-семантичних і комунікативно-прагматичних аспектів дослідження медіа-дискурсу з урахуванням мисленнєво-мовленнєвих процесів людини. На відміну від класичної прагматики, когнітивна прагматика зосереджує увагу на ментальних процесах як на передумовах дискурсивної взаємодії. Оскільки з позицій когнітивної прагматики мова (а також невербальні засоби комунікації) тлумачиться як матеріальний інструмент регуляції поведінки членів мовного колективу, виникає потреба виявити причини селекції мовних одиниць та структур під час формування висловлення. Тобто, якщо висловлення є результатом когнітивної діяльності, варто з'ясувати ментальні механізми, що

стимулюють мовця актуалізувати думку в середовищі комунікативної взаємодії.

Для того щоб суб'єкт медіа-дискурсу почав продукувати висловлення (в нашому випадку з метою формування позитивного іміджу ООН), потрібна наявність необхідної умови у вигляді зовнішнього стимула-подразника. Як подразник можуть функціонувати особистісні переконання та світогляд, належність до організації та ідентифікація себе як її складника, позитивне ставлення до установи, робочі обов'язки (прес-секретар або провідний журналіст організації) та грошове заохочення, реакція на попередні повідомлення щодо установи тощо.

Під впливом подразника в потенційного творця іміджу ООН з'являється потреба (наприклад, агресії, домінування, приниження, самопрезентації тощо), які можуть поєднуватися в комплекси. На підставі потреб виникають мотиви, які є усвідомленими потребами. Мотив є рушійною силою для появи наміру, але характеризується довільністю та нецілеспрямованістю. Усвідомлення мотиву трансформує його в бажання, що має свій об'єкт, або мету, прагнення до якого ініціює механізм інтенції. Намір є результатом дії мотиву. На відміну від мотиву, інтенція має усвідомлений характер і постає у вигляді віртуальної дії, спрямованої на досягнення мети.

По суті, інтенція запускає механізм планування, результатом якого є певний алгоритм дій, які суб'єкт актуалізує в дискурсі. Механізм планування має тактико-стратегічний характер та залежить від соціального та комунікативного контекстів. Тактики мають конкретні завдання, виконання яких сприяє досягненню загальної мети (наприклад, формуванню позитивного іміджу ООН). [43]

Тактика є шляхом досягнення мети та належить до ментальної, невербальної сфери комунікативно-регулятивної діяльності. Тактики концептуалізуються у вигляді акціональних фреймів у свідомості комунікантів та актуалізуються в дискурсі у вигляді послідовності

комунікативних актів, структура та організація яких залежить від взаємодії намірів із соціальним та комунікативним контекстами.

Висновки до першого розділу

Перший розділ був націлений на те, щоб дати дефініцію таким поняттям як: *образ, концепт, дискурс* та їх зв'язок між собою.

Так, ми можемо зробити висновок, що формулювання концептуальної картини світу відображає процес сприйняття й осмислення дійсності, який утілюється у типових для тієї чи іншої мови концептах. При цьому зауважимо, що відображення світу у свідомості людини здійснюється за допомогою не однакових, а різних за своєю організацією і змістом концептах, які по-різному репрезентуються у свідомості носіїв мови чи її варіанта.

Образ-концепт в теорії мовної картини світу вказує на те, що мовні одиниці не лише передають конкретні поняття чи ідеї, а й сприймаються та інтерпретуються людиною залежно від її мовленнєвої та культурної спадщини, досвіду та інших контекстуальних факторів. Це означає, що те, як певні слова чи концепти сприймаються і розуміються, може варіюватися від однієї культури до іншої або навіть серед різних груп у межах однієї культури.

Образ-концепт держави може мати різні асоціації для людей різних культур. Для одних він може асоціюватися з політичною або економічною владою, а для інших з моральною силою народу чи внутрішнім розвитком країни. Такі різниці в сприйнятті образів-концептів можуть виникати через культурні, історичні та індивідуальні особливості кожної людини та її спільноти. Таким чином, образ-концепт відображає глибинність та складність сприйняття людиною світу через призму мови та культурних уявлень.

Зв'язок образ-концепту з дискурсом полягає у тому, що дискурс, як спосіб вираження та розповсюдження ідей у суспільстві, формує образи-

концепти через використання мовних засобів. Іншими словами, дискурсивні практики впливають на те, як певні концепти або ідеї розуміються та представлені у свідомості людей.

Дискурс включає в себе не лише текстуальні висловлення, але й усі аспекти комунікації та спілкування, які впливають на формування образів-концептів. Це може включати не лише мовленнєві акти, а й візуальні, аудіо та інші форми вираження інформації.

Дискурсивні практики включають в себе вибір мовних засобів, структурування інформації, визначення тематик та обговорення певних питань, а також встановлення норм і цінностей, що підтримуються в даному контексті. Ці практики можуть активно впливати на сприйняття та розуміння конкретних образів-концептів у суспільстві.

Наприклад, політичний дискурс може використовувати певні мовні засоби та риторичні прийоми для створення образу певної політичної сили чи лідера, або для нав'язування певних ідей чи цінностей. Такий дискурс може впливати на формування уявлень і вподобань аудиторії, змінювати їхні погляди та підтримку тих чи інших ідей чи політичних програм.

Отже, зв'язок між образами-концептами та дискурсом підкреслює важливість вивчення та аналізу мовленнєвих практик для розуміння того, як формується і поширюється інформація в суспільстві, а також для виявлення механізмів впливу на сприйняття та інтерпретацію цієї інформації.

РОЗДІЛ II.

ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ОБРАЗУ-КОНЦЕПТУ УКРАЇНА/ UKRAINE В СУЧАСНОМУ НІМЕЦЬКОМОВНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ

2.1. Понятійна складова образу-концепту Ukraine / Україна

Вивчення структури концептів у мові вимагає аналізу не лише на лексико-семантичному рівні, а й на інших мовних рівнях, таких як фонологія, граматики та синтаксис. Наприклад, фонологічний аналіз дозволяє виявити фонетичні та просодичні особливості слів, які можуть впливати на сприйняття значення. Граматичний аналіз може визначити синтаксичні зв'язки між словами в реченні та їхню роль у структурі поняття.

Крім того, фразовий аналіз може виявити використання певних виразів або стійких словосполучень у контексті концепту. Усі ці лінгвістичні рівні разом формують мовну картину світу, яка відображає те, як концепти сприймаються і пояснюються в розмовах у громаді.

Крім того, аналіз лінгвістичної структури концепту може бути доповнений загальнокультурною інформацією, що стосується історії, традицій, звичаїв та інших культурних аспектів, пов'язаних з цим концептом. Такий підхід може дати більш цілісну картину значення і використання концепту в мовленнєвій діяльності.

Як вже зазначалося, у структурі концепту дослідники виокремлюють зазвичай понятійний, образний та оцінний складники. Понятійна складова концепту виявляється на основі дослідження словникових дефініцій, оскільки словникова стаття містить інформацію про саме поняття, експлікацію параметрів цієї мовної структури та про її розуміння носієм мови. Аналіз всіх мовних рівнів – фонологічного, лексико-семантичного, фразеологічного, граматичного є джерелом отримання лінгвістичних даних та загальнокультурної інформації.

Звернімося до тлумачного словника німецької мови „Langenscheidt“, оскільки саме він дозволяє розглянути семантичну структуру слова Land, його парадигматичні та синтагматичні відношення, сполучуваність та словотвірний потенціал. Тлумачний словник надає нам наступні значення лексеми das Land:

1. nicht mit Wasser bedeckter Teil der Erdoberfläche, Festland
 - [übertragen] ...
2. abgegrenztes Stück Boden, abgegrenztes Stück Acker
 - Grundbesitz
3. Gegend, wo Ackerbau getrieben wird, dörfliche Gegend
 - ⟨über Land⟩
4. Gegend, Landschaft
 - a) [gehoben, veraltet, übertragen] ...
 - b) [gehoben] ⟨eine Zeit ging ins Land⟩
5. von Grenzen umgebenes, souveränes Gebiet, Staatsgebiet, Staat
 - a) [übertragen] ...
 - b) [veraltend] Provinz

Німецький словник Duden надає такі визначення лексеми das Land:

1. nicht näher abgegrenztes Gebiet, Gelände; Landstrich, Gegend
2. politisch selbstständiges, von Grenzen umgebenes Gebiet; Staatsgebiet; Staat. [36]

Як видно з дефініцій, одним із значень лексичної одиниці das Land є «суверенна держава, яка має визначені кордони». В результаті аналізу статей німецькомовних онлайн газет ми можемо зазначити, що для позначення нашої держави вживаються лексичні одиниці die Ukraine, das Land, der Staat. Наприклад:

*„Russland hatte vor dem Einmarsch **in die Ukraine** behauptet, die Regierung in Kiew verübe einen Völkermord. Dagegen reichte **die Ukraine** vor dem Internationalen Gerichtshof eine Klage ein. Diese wurde nun teilweise angenommen“*

[UN-Gericht nimmt Klage der Ukraine gegen Russland teilweise an – Welt] [54].

«До вторгнення в Україну Росія стверджувала, що уряд у Києві чинить геноцид. Україна подала позов проти цього до Міжнародного суду ООН. Наразі цей позов був частково задоволений [переклад наш]».

„Am 24. Februar 2022 fielen russische Truppen in **die Ukraine** ein. Die folgenden Wochen waren in Deutschland vor allem von Diskussionen darüber geprägt, mit welchen Maßnahmen sich der Krieg möglichst schnell beenden ließe. [29]

«24 лютого 2022 року російські війська вторглися в Україну. Наступні тижні в Німеччині в основному характеризувалися дискусіями про те, яких заходів можна вжити для якнайшвидшого завершення війни». [переклад наш]

*Russische Truppen versuchen mit schwerem Artilleriebeschuss, Luftangriffen und Bodentruppen, Teile **des Landes** unter ihre Kontrolle zu bringen. **Die gesamte Ukraine** befindet sich seitdem im Kriegszustand. «Російські війська намагаються взяти під контроль частини країни за допомогою важкої артилерії, авіаударів і наземних військ. Відтоді вся Україна перебуває у стані війни.»* [переклад наш]

*Seit Erlangung der Unabhängigkeit im Dezember 1991 organisiert sich **das Land** politisch als parlamentarisch-präsidentiale Republik; [49] «Після здобуття незалежності в грудні 1991 року країна політично організувалася як парламентсько-президентська республіка;»* [переклад наш]

Russlands Präsident Wladimir Putin hat einen großangelegten Krieg auf die Ukraine begonnen und mit dem Angriff auf den souveränen Staat Ukraine eklatant gegen das Völkerrecht verstoßen. Er hat auch die europäische Sicherheits- und Friedensordnung massiv und nachhaltig erschüttert. [44]

«Президент Росії Володимир Путін розпочав широкомасштабну війну проти України і грубо порушив міжнародне право, напавши на суверенну державу Україна. Він також масово і надовго похитнув європейську безпеку і мирний порядок.» [переклад наш]

Як зазначають приклади, лексичні одиниці *die Ukraine, das Land, der Staat* є семантично спорідненими і створюють синонімічний ряд. Аналіз фактичного матеріалу зазначає, що домінантною лексемою є лексична одиниця *die Ukraine*. Вона може вживатися як самотійно, так в складі складного слова, «*Ostukraine, Westukraine*»

Er setzte sich fort mit der Unterstützung prorussischer Milizen, die in der Ostukraine die Separatistenrepubliken in Donezk und Luhansk ausriefen und gegen die ukrainische Armee kämpften. [49]

«Вона тривала за підтримки проросійських ополченців, які проголосили сепаратистські республіки в Донецьку і Луганську на сході України і воювали проти української армії.» [переклад наш]

Ein ukrainischer Soldat mit einer M109-Paladin an der Front in der Ostukraine. Vor allem die ohnehin dürftige Versorgung mit 155mm-Artilleriegranaten könnte durch den US-Wahlkampf noch stärker beeinträchtigt werden. [26]

«Український солдат з M109 Paladin на передовій на сході України. І без того мізерні поставки 155-мм артилерійських снарядів, зокрема, можуть ще більше постраждати від передвиборчої кампанії в США.» [переклад наш]

Die Kämpfe in der Ostukraine kamen seit Jahren nicht zum Stillstand. Der Konflikt offenbart die Unvereinbarkeit der Interessen insbesondere in Fragen der NATO-Osterweiterung. «Бойові дії на сході України не припиняються роками. Конфлікт демонструє несумісність інтересів, особливо в питаннях розширення НАТО на схід.» [переклад наш]

Es gebe keine Zweifel an illegalen Hinrichtungen und Greuelthaten, die von beiden Seiten in der Ostukraine begangen worden sind. Im aktuellen Krieg sorgen die Aufdeckung von Massengräbern wie in Butscha und anderen Orten sowie der rücksichtslose Krieg auch gegen die Zivilbevölkerung für Schlagzeilen. [44]

«Незаконні страти і звірства, скоєні обома сторонами на сході України, не викликають сумнівів, зазначає. У нинішній війні розкриття

масових поховань, таких як у Бучі та інших місцях, а також безжальна війна проти цивільного населення потрапляють у заголовки новин.» [переклад наш]

*Das war am Anfang des Krieges gleich bei der Kokerei von Awdijiwka, wo die Kämpfe bis heute besonders schwer sind. Roman Krywdyk – in einem früheren Leben war er Schauspieler an einem Theater **in der Westukraine**.* [42]

«Це було на початку війни, прямо біля Авдіївського коксохімічного заводу, де бойові дії тривають і сьогодні. Роман Кривдик - у минулому житті був актором театру на Західній Україні.» [переклад наш]

Проаналізувавши німецькомовні ЗМІ можна зробити висновок, що з початку подій на сході України у 2013/2014 роках, німецькомовні медіа активно використовують лексичну одиницю "Ostukraine", щоб відобразити ситуацію в регіоні. Це обумовлено тим, що саме на сході країни розгорнувся конфлікт, що привернув увагу міжнародної спільноти, зокрема німецькомовних країн. Під час повномасштабного вторгнення ситуація на сході України стала ще більш загостреною, і це призвело до ще більшого зростання інтересу до цього регіону з боку німецькомовних медіа. За використанням терміну "Westukraine", виявляється менший інтерес у німецькомовних медіа. Це може бути пов'язано з тим, що конфлікт та гострі події, які привертають увагу, переважно відбуваються на сході країни. Таким чином, "Ostukraine" стала важливішою лексичною одиницею у медіа-дискурсі, оскільки вона відображає центральний епіцентр подій, що зацікавлюють німецькомовну аудиторію.

Для німецькомовного суспільства термін "die Heimat" має глибокі культурні конотації і є важливим поняттям, яке відображає почуття приналежності, ідентичності та зв'язку з місцем народження. Для багатьох німців "die Heimat" означає не лише місце народження, а й культурне походження, сімейні традиції, історичні зв'язки та емоційну прив'язаність до певного регіону.

В українському контексті "die Heimat" означає Батьківщина, і цей термін може відображати глибокий зв'язок людей з рідною землею, її культурою,

мовою та традиціями. "die Heimat" може викликати у німецькомовної аудиторії емоційні асоціації з поняттям Батьківщини.

*Am Mittwoch kehrten nach Angaben aus Kiew 207 ukrainische Soldaten im Austausch für 195 russische Gefangene **in ihre Heimat** zurück.* [62]

«За інформацією з Києва, 207 українських солдатів повернулися додому в середу в обмін на 195 російських полонених.» [переклад наш]

Die wichtigsten Meldungen: EU-Länder schicken Milliarden, Kriegsgefangene kehren zurück

*Es gibt ukrainische Politiker, die vor der Parlamentswahl am Sonntag **durch ihre Heimat** fahren, um für sich zu werben.* [48]

«Є українські політики, які подорожують рідною країною, щоб агітувати за себе напередодні парламентських виборів, що відбудуться в неділю.» [переклад наш]

Краса Української землі завжди надихала до життя, любові, творчості. Але вона дуже дорого нам дісталася. Ми маємо зберегти її для наступних поколінь:

*"Niemand hat genug getan, solange russische Stiefel **auf ukrainischem Boden** stehen", schrieb Außenminister Dmytro Kuleba auf Twitter.*" [59] «Ніхто не зробив достатньо, поки російські чоботи стоять на українській землі», - написав міністр закордонних справ Дмитро Кулеба у Твіттері.» [переклад наш]

До того ж Україна, це країна, яка здолавши всі негаразди і виклики після розпаду СРСР, здобула свободу і незалежність. Крім того, для українців «склянка» завжди наполовину повна:

„Was wir 15 Jahre nach der Wende erreicht haben? Freiheit!“, sagt Reiseleiterin Swetlana. Sie gehört zu jenen Ukrainern, die mit Lebenslust ihr Glück unter den neuen Lebensumständen suchen und für die ein Glas immer halb voll statt halb leer ist.“ [56]

«Чого ми досягли через 15 років після падіння комунізму? Свободи!" - каже екскурсовод Світлана. Вона одна з тих українців, які шукають щастя в

нових обставинах з жагою до життя і для яких склянка завжди наполовину повна, а не напівпорожня.» [переклад наш]

Der Zauber einer Dnjepr-Fahrt liegt darin, ein Land zu sehen, in dem es tatsächlich viel zu sehen gibt, Schönes, weniger Schönes, Nachdenkliches. Die Ukraine ist ein ehrliches, noch weitgehendes ungeschminktes und erfreulicherweises Land.

«Магія подорожі Дніпром полягає в тому, щоб побачити країну, в якій дійсно є на що подивитися - красиве, не дуже красиве, таке, що спонукає до роздумів. Україна - чесна, все ще багато в чому неприкрашена і приємна країна.» [переклад наш]

Не менш важливою є українська гостинність. Журналіст Крістоф Брумме, який подорожував Україною 20 років, а потім переїхав до України повністю, згадує: *«Die ukrainische Gastfreundschaft ist legendär, sie wird von den meisten Reisenden und Einheimischen als Erstes genannt, wenn man sie fragt, was ihnen in der Ukraine gefällt. Doch auch wer allein sein möchte, findet unendlich viele Möglichkeiten.»* [55]

«Про українську гостинність ходять легенди; це перше, що згадують більшість мандрівників і місцевих жителів, коли їх запитують, що їм подобається в Україні. Але навіть ті, хто хоче побути на самоті, знайдуть тут безмежні можливості.»[переклад наш]

2.2. Образна складова образу-концепту Ukraine / Україна

У німецькомовному медіадискурсі образ-концепт Ukraine / Україна відображений як складне та різнопланове утворення, що включає різні аспекти країни. При цьому використовуються різноманітні лексичні та фразеологічні одиниці для передачі різних аспектів української реальності та її сприйняття.

Окрім цього, у медіа часто зустрічаються лексичні одиниці та фразеологічні вирази, які відображають політичну, економічну та соціокультурну ситуацію в Україні, її відносини з іншими країнами та

міжнародними організаціями, а також події на місцях конфліктів та кризові ситуації.

Образ держави на думку багатьох дослідників – це віддзеркалення у свідомості людини соціального та політичного життя держави із певними представниками влади та іншими суб'єктами політичної соціалізації, а також сприймання різних сфер політичного життя, як і непрямий результат впливу мас-медіа. З цієї точки зору, образ країни дійсно є важливою складовою у свідомості громадян. Проте, він є одночасно фактором та більш загальної соціальної позиції людини, а тому визначає її ставлення до соціального середовища не лише в рамках політичних взаємодій, а й в інших важливих сферах життя [68]

Під час дослідження нами виділено такі метафоричні моделі:

Україна - Відродження

Упродовж своєї історії України, наша країна боролася за свою незалежність та бажання жити вільно. Ця боротьба включає в себе боротьбу та зусилля за збереження суверенітету та демократії в сучасний період.

Важливим етапом в історії України була революція 2014 року, яка відзначилася Майданом та подальшими подіями, що призвели до відсторонення проросійського режиму та спроби переходу до європейських цінностей та стандартів. Цей період був важливим для формування образу України як країни, яка бажає бути частиною європейської спільноти та розвиватися відповідно до цих цінностей.

Також слід відзначити, що Україна продовжує свій шлях до європейської інтеграції, зосереджуючи зусилля на реформах, розвитку демократії та підтримці європейських стандартів. Це відображає внутрішній стрім до відкритості, прозорості та правової держави, які є ключовими цілями на шляху до становлення сучасної, демократичної та європейської України. Наприклад:

Ob dieses Bild stimmt oder nicht – Saluschnyj, nach westlicher und nicht sowjetischer Militärdoktrin ausgebildet, ist zum Symbol geworden für die Abkehr

der Ukraine von der Sowjettradition hin zur Modernität. Ein Wandel, den eigentlich auch Selenskyj verkörpert. [62]

«Правдивий цей образ чи ні, але Залужний, підготовлений за західною, а не радянською військовою доктриною, став символом відходу України від радянської традиції до сучасності. Зміна, яку також уособлює Зеленський.»

Die Ukraine ist das europäischste Land Europas. [33]

«Україна – найєвропейськіша країна Європи» [переклад наш]

Україна – Щит Європи

У контексті сучасних подій Україна, яка переживає збройний конфлікт з Росією, виступає для Європи своєрідним щитом, переднім краєм захисту європейських цінностей та незалежності. Крім того політики неодноразово закликали допомагати Україні, через те що існує небезпека у разі програшу України, що Росія на цьому не зупиниться.

*Wir unterstützen die Ukraine aktiv und konsequent – denn unsere Unterstützung für die Ukraine ist auch eine Investition in **unsere eigene Sicherheit.**“*

[Litauen liefert Munition an die Ukraine. [63]

«Ми активно і послідовно підтримуємо Україну - тому що наша підтримка України є також інвестицією в нашу власну безпеку».

[переклад наш]

*Die Bewaffnung der ukrainischen Armee sei der kürzeste Weg, um **Frieden und Sicherheit in Europa wiederherzustellen.** [58]*

«Озброєння української армії - це найкоротший шлях до відновлення миру і безпеки в Європі.» [переклад наш]

*Russlands Präsident Wladimir Putin habe „einen **Kampf gegen uns alle** begonnen – gegen unsere Freiheit, Selbstbestimmung und Demokratie“. **Die Ukraine kämpfe „für sich selbst, aber auch für uns und für alles, woran wir glauben“.** Die EU dürfe in der Dynamik ihrer Unterstützung der Ukraine und im Schutz ihrer eigenen Zukunft nicht nachlassen. [35]*

«Президент Росії Володимир Путін "розпочав боротьбу проти всіх нас - проти нашої свободи, самовизначення і демократії". Україна бореться "за себе, але також за нас і за все, у що ми віримо". ЄС не повинен збавляти обертів у підтримці України та захисті власного майбутнього.» [переклад наш]

„Die globale Bedeutung der Ukraine besteht darin, ein Geber von Sicherheit zu sein, ein Exporteur von Sicherheit.“ [65] *«Глобальне значення України полягає в тому, що вона є постачальником безпеки, експортером безпеки.»*

[переклад наш]

Україна – Небезпека

Україна через повномасштабне вторгнення Росії вважається небезпечною для життя та відвідування країною. Вона має надзвичайно високі ризики, пов'язані з безпекою для життя і здоров'я людини. Небезпека проявляється також не лише в терорі населення, але й у техногенних катастрофах, які можуть виникнути в результаті звірств російської армії. Крім того, Україна може вважатися небезпечною не тільки через війну, а ще й через фактори корупції, чи інші проблеми в державному управлінні. Через це з початком великої війни

„Der Krieg ist teuer für das nach Wirtschaftsleistung pro Kopf ärmste Land Europas, das Finanzministerium in Kiew fährt auf Sicht“. [62]

«Війна дорого обходиться найбіднішій країні Європи з точки зору економічного виробництва на душу населення, а Міністерство фінансів у Києві "працює на випередження.» [переклад наш]

„Laut Lytwynowa werde wegen sechs "schwerer Normverletzungen des internationalen humanitären Rechts" ermittelt, darunter Mord, Körperverletzung, Verweigerung humanitärer Hilfe, sexuelle Gewalt und Entführungen. Zudem würden Kinder für Arbeiten rekrutiert“. [59]

«За словами Литвинової, розслідуються шість "серйозних порушень міжнародного гуманітарного права", включаючи вбивства, нанесення

тілесних ушкоджень, відмову в наданні гуманітарної допомоги, сексуальне насильство і викрадення. Дітей також вербують на роботу.» [переклад наш]

*Breslawska gehört zu einer neuen Generation von Polizisten, einer, die wenig gemein hat mit den schmerzbäuchigen Wegelagerern, als die ihre Vorgänger, die Milizionäre, berüchtigt waren. Von einem Verkehrspolizisten angehalten zu werden, war in der Ukraine seit Sowjetzeiten mit **Bestechung**, dem Zahlen willkürlich bezifferter "Bußgelder" verbunden. [47]*

«Бреславська належить до нового покоління поліцейських, яке має мало спільного з пузатими даішниками, якими були сумнозвісні їхні попередники - міліціонери. З радянських часів зупинка працівником ДАІ в Україні асоціюється з хабарництвом та сплатою довільно визначених "штрафів".» [переклад наш]

*Auf dem **Korruptionsindex** von Transparency International – eine Nichtregierungsorganisation, die sich dem Aufdecken von Schmiergeldzahlungen verschrieben hat – steht die Ukraine immer noch auf Platz 116 von 180 Staaten. [53]*

«Україна все ще посідає 116 місце зі 180 країн за індексом корупції Transparency International - неурядової організації, яка займається викриттям хабарництва.» [переклад наш]

*Dennoch hat man den Eindruck: Es tut sich etwas in Kiew. Nachdem der ukrainische Präsident Selenskyj seinen Verteidigungsminister entlassen hat, müssen nun noch sechs Stellvertreter ihre Posten räumen – vermutlich wegen **Korruptionsvorwürfen**. Das entschiedene Vorgehen zeigt: Kiew hat verstanden, dass es hier auch um seine europäische Zukunft geht. [53]*

«Тим не менш, складається враження, що в Києві щось відбувається. Після того, як президент України Зеленський звільнив міністра оборони, шість депутатів були змушені подати у відставку - імовірно, через звинувачення в корупції. Ці рішучі дії свідчать про те, що Київ усвідомив, що його європейське майбутнє також поставлено на карту.» [переклад наш]

Через ракетні обстріли, які відбуваються чи не кожного дня, завдається дуже велика шкода не тільки людям, території, будинкам енергетиці та багатьом іншим елементам інфраструктури. Крім того через скрутне становище в середині держави, Україні треба сподіватися на допомогу ззовні, а вона не завжди надається вчасно:

*Diese mögliche Finanzierungsquelle wird für das seit fast zwei Jahren unter Russlands Angriffskrieg **leidende Land** auch wichtiger, weil andere Geldflüsse stocken. Ein milliardenschweres Hilfspaket scheiterte zuletzt im US-Senat am innenpolitischen Streit zwischen Republikanern und Demokraten. [45]*

«Це потенційне джерело фінансування також стає все більш важливим для країни, яка вже майже два роки страждає від агресивної війни з боку Росії, оскільки інші грошові потоки призупинилися. Пакет допомоги на мільярди доларів нещодавно провалився в Сенаті США через внутрішньополітичні суперечки між республіканцями та демократами.»
[переклад наш]

*Dieser Krieg ist nicht Russland gegen Ukraine. Dieser Krieg ist Russland gegen Nato- Ukraine ist dafür **das leidende Staat**. [57]*

«Ця війна не є війною Росії проти України. Це війна Росії проти НАТО, де Україна є країною-страждальцем.» [переклад наш]

*Wir unterstützen die unter den Kriegsfolgen **leidende Ukraine**, indem wir Anfang März zwei Stromerzeugungsaggregate an das Krankenhaus von Lviv gespendet haben. [40]*

«Ми підтримуємо Україну, яка страждає від наслідків війни, подарувавши на початку березня два електрогенератори лікарні у Львові.»
[переклад наш]

Як можна побачити з наведених прикладів для опису **страждаючої країни** використовують наступні лексеми: *das leidende Land*, *der leidende Staat* та *die leidende Ukraine*.

Через, те що ресурси України значно менші за ті, якими володіє Росія, нашій владі треба робити все можливе, щоб обсяги допомоги ззовні не зменшувалися, привертати увагу

*Die Kriegsparteien befinden sich in einer Art Pattsituation: Russland scheint die Kraft zu fehlen, seine militärischen Ziele zu erreichen, die Ukraine ist **abhängig** von den USA und der EU, die Waffen und Munition liefern. [67]*

«Воюючі сторони перебувають у своєрідній патовій ситуації: Росії, схоже, не вистачає сил для досягнення своїх військових цілей, тоді як Україна залежить від США та ЄС у постачанні зброї та боєприпасів.» [переклад наш]

*Die Ukraine ist auf **finanzielle Unterstützung angewiesen**. Im Februar 2024 einigten sich die EU-Länder auf Hilfen in Höhe von 50 Milliarden Euro. [67]*

«Україна залежить від фінансової підтримки. У лютому 2024 року країни ЄС домовилися про допомогу на загальну суму 50 мільярдів євро.» [переклад наш]

Ресурсні можливості України значно менші за російські, і тому державне та військове керівництво постійно веде переговори про нові пакети фінансової та військової допомоги. І у випадках коли українські партнери не можуть домовитись це сильно погіршує становище України в цій війні.

*Die **Münchener Sicherheitskonferenz** soll nach dem Willen von **Verteidigungsminister Boris Pistorius** einen Impuls setzen für "die Geschlossenheit der freien, demokratischen Welt, sich weiter für die **Unterstützung der Ukraine einzusetzen**". [65]*

«За словами міністра оборони Бориса Пістоїріуса, Мюнхенська конференція з питань безпеки має стати поштовхом для "єдності вільного, демократичного світу, щоб продовжувати підтримувати Україну".» [переклад наш]

Виходячи з вище сказаного, можна зробити висновок, що Європейський Союз сприймає Україну як союзника та захисника, а Україна отримує від нього фінансову та військову допомогу.

Україна - Герой

Не дивлячись на те, що територіально наша країна значно менша за Росію, та має менше ресурсів, як воєнних так і фінансових, проте завдяки мужності та самовідданості громадян, російські плани не перетворюються у реальність, і наші воїни визволяють території. Таким чином, Україна бореться за демократію, мир, і свободу, що переплітається з західними, європейськими цінностями.

Für die Ukraine geht es aktuell um nicht weniger als um ihre Existenz und Zukunft als Staat und Nation und um die Rolle der Nachkriegsukraine in Europa. Andersherum wird das ukrainische Schicksal auch die Betrachtung, Fähigkeit und Attraktivität der EU und der westlichen Gemeinschaft weltweit auf Jahrzehnte prägen. [28]

«Для України зараз на карту поставлено не що інше, як її існування та майбутнє як держави і нації, а також роль післявоєнної України в Європі. З іншого боку, доля України також формуватиме ставлення до ЄС і західної спільноти, їхню спроможність і привабливість у світі на десятиліття вперед.» [переклад наш]

*Das Institute for the Study of War (ISW) berichtet **über Kämpfe** entlang einer wichtigen Straße zwischen den Städten Kupjansk und Swatowe.*

«Інститут дослідження війни (ISW) повідомляє про бої вздовж важливої дороги між містами Куп'янськ і Сватове.» [переклад наш]

*Die ukrainischen Stellungen in Krynky am Ostufer des Flusses Dnipro in der Region Cherson **halten** nach Angaben aus Kiew **schweren russischen Angriffen stand**. [41]*

«За повідомленнями з Києва, українські позиції в Кринках на східному березі Дніпра в Херсонській області витримують сильні російські атаки.» [переклад наш]

*Die Lage dort sei sehr **schwer**, sagte der ukrainische Präsident Wolodymyr Selenskyj. Zugleich ermunterte er zum Widerstand und bekräftigte, das Ergebnis*

"dieses schweren und andauernden Kampfes" werde "die Befreiung unseres gesamten Donbass sein".

«Ситуація там дуже складна, заявив президент України Володимир Зеленський. Водночас він закликав до опору і підкреслив, що результатом "цієї важкої і тривалої боротьби" буде "звільнення всього нашого Донбасу".»[переклад наш]

Die heftigsten Kämpfe dürften den Verteidigern und den Angreifern allerdings noch bevorstehen. [58]

«Однак найзапекліші битви для захисників і нападників ще попереду.»

[переклад наш]

Україна наразі веде таку боротьбу, з якою не стикалася жодна країна у 21 столітті. Це боротьба не просто за свободу, незалежність чи за цінності, це буквально битва за існування, проти повного знищення.

Die Ukrainer wissen das und kämpfen heute schlichtweg für ihr Überleben. „Wenn wir keine Waffen erhalten, in Ordnung, dann werden wir mit Schaufeln kämpfen, aber wir werden uns verteidigen, denn dieser Krieg ist ein Krieg um unsere Existenz“, erklärte der ukrainische Außenminister Dmytro Kuleba in der ARD-Talksendung „Anne Will“ am Sonntagabend. [23]

«Українці це знають і сьогодні просто борються за своє виживання. "Якщо ми не отримаємо зброю, добре, тоді ми будемо битися з мечами, але ми будемо захищатися, тому що ця війна - це війна за наше існування", - пояснив міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба в неділю ввечері в ефірі ток-шоу "Anne Will" на телеканалі ARD.» [переклад наш]

З цього можна зробити висновок що навіть без зброї, українці готові давати відсіч навіть лопатами, або навіть голими руками. На початку повномасштабного вторгнення було чимало повідомлень як прості селяни зупиняли танки та іншу бронетехніку росіян голими руками. В жодній сучасній європейській країні такого не траплялося, та жодна з них не розуміє в повному обсязі, що означає жити в умовах війни.

In Deutschland wird der Wert der Freiheit nicht hochgeschätzt, weil man nie gegen einen Feind kämpfen musste, dessen erklärtes Ziel die Vernichtung der deutschen Nation war, der deutschen Sprache und Kultur. „Es fehlt die Erfahrung des erfolgreichen Kampfes gegen einen Gegner, der einen vernichten will“, so die Historikerin Franziska Davies. [23]

«У Німеччині цінність свободи не дуже цінується, оскільки країні ніколи не доводилося боротися з ворогом, який декларував свою мету - знищити німецьку націю, німецьку мову та культуру. "Бракує досвіду успішної боротьби з противником, який хоче тебе знищити", - каже історик Франциска Девіс.» [переклад наш]

Варто зазначити, що ці образи не є сталими і вони постійно змінюються, як реакція на певні політичні або соціальні причини, а також у результаті внутрішньо-політичних обставин. Україна не стала виключенням.

Порівняно з 2014 роком інтерес до української політичної еліти з боку кореспондентів західних ЗМІ зріс.

Це пов'язано в основному з позитивними культурними та політичними позиціями нинішнього керівництва України і, звичайно, з подіями всередині України. Це відбувається за допомогою різних методів, таких як: виступ Володимира Зеленського перед Бундестагом 17 березня 2022 року. *Der Präsident der Ukraine, Wolodymyr Selenskyj, hat die Bundesregierung in einer live übertragenen Videoansprache vor dem Bundestag zu mehr Unterstützung aufgefordert, um den Krieg in seinem Land zu stoppen. [32]*

«Президент України Володимир Зеленський у прямому відеозверненні до Бундестагу закликав уряд Німеччини надати більше підтримки для припинення війни в його країні.» [переклад наш]

Так само, як і на військово-політичне керівництво у німецьких ЗМІ акцентується увага також на українських волонтерах, які активно допомагають військовим та цивільним жителям країни. Вони займаються різними видами допомоги, включаючи постачання необхідних ресурсів, медичну допомогу, психологічну підтримку та інші ініціативи. Медіа також звертають увагу на

медичний персонал, який працює на передовій лінії, рятує поранених та надає допомогу в умовах бойових дій. Ці матеріали підвищують імідж України в очах німецької аудиторії, демонструючи силу та самовідданість українського народу в умовах конфлікту.

"Um aller Leben willen" lautet das Motto des freiwilligen Sanitätsbataillons Hospitallers. Mitten im Kampfgeschehen versorgen die etwa 500 Sanitäter sowohl Soldaten als auch Zivilisten. Die Freiwilligen kommen aus allen Gesellschaftsbereichen der Ukraine und geben oft ihre Jobs auf, um an der Front das Leben ihrer Landsleute zu retten. [25]

«"Заради всіх життів" - це девіз добровольчого медичного батальйону "Госпітальєри". У розпал бойових дій близько 500 медиків надають допомогу як солдатам, так і цивільному населенню. Добровольці походять з усіх верств українського суспільства і часто відмовляються від своєї роботи, щоб рятувати життя своїх співвітчизників на передовій.» [переклад наш]

Українські Збройні Сили виявляють виняткову мужність та героїзм у своїй боротьбі за територіальну цілісність та суверенітет. Німецькомовні ЗМІ часто підкреслюють не лише воєнні досягнення ЗСУ, а й їхню готовність до жертви та високий професіоналізм. Новинні матеріали про українських військових, які знаходяться на передовій, рятувати життя і захищати мирне населення, засвідчують неоціненний внесок у забезпечення безпеки не лише для України, але й для всього регіону.

Die Lage in der Stadt Awdijiwka spitzt sich zu. Laut ukrainischem Militär stehen das Zentrum und die Versorgungsrouten unter russischem Dauerbeschuss. Präsident Selenskyj lobt die Verteidiger für ihr Durchhaltevermögen. [46]

«Ситуація в Авдіївці загострюється. За словами українських військових, центр міста та шляхи постачання перебувають під постійним російським вогнем. Президент Зеленський хвалить захисників за стійкість.» [переклад наш]

2.3. Ціннісна складова образу-концепту Україна/ Ukraine

У нашій роботі образ-концепт Ukraine/Україна розглядається як трирівнева структура, у складі якої ми виокремили понятійний, образний та ціннісний компоненти. Як зазначалося вище, понятійний компонент концепту – це змістовна інформація про предмет чи явище, яка може бути розкрита на основі аналізу ключового слова – номінанта концепту та аналізу його словникових тлумачень. Ціннісна складова виявляє позитивне чи негативне значення про предмет чи явище для людини та суспільства.

Образ-концепт Ukraine/Україна репрезентує цінності, що виявлені у німецькомовній картині світу. Важливість ціннісних орієнтацій у житті того чи іншого етносу зумовило їхнє «кодування» у системі національної мови. Уявлення про цінності об'єкту чи явища відбиваються у мові як взаємозалежних ціннісних суджень, що містять власне вираз оцінки та деякі якісні характеристики оцінюваного об'єкта. Аналіз лексичних засобів номінації концепту у німецькомовному публіцистичному дискурсі та їх систематизація дозволили визначити, що ключова лексема Ukraine отримує численні означення, в яких експлікуються різні ознаки концептуалізованого поняття: Наприклад:

*Die Kreativität der Ukrainischen Verteidiger ist seit Beginn des Krieges **bemerkenswert**. Schade, dass die Ukraine diese Fähigkeiten in einem aufgezwungenen Krieg zeigen muss. Die Ukraine wird - wie einige andere Staaten auch - eine **gute Ergänzung in der EU sein**.* [60]

«Креативний потенціал українських захисників вражає з самого початку війни. Шкода, що Україні доводиться демонструвати ці навички в умовах нав'язаної війни. Україна - як і деякі інші держави - буде гарним доповненням до ЄС.» [переклад наш]

*Die Ukrainer haben bislang **enorm viel** erreicht.* [30]

«Українці вже досягли величезних успіхів.» [переклад наш]

Як свідчать приклади, акцентування ціннісної складової концепту Ukraine/Україна відбувається за допомогою додаткових елементів bemerkenswert, gute Ergänzung in der EU sein, enorm viel. Концепт Ukraine/Україна містить ціннісний кодекс німецькомовної лінгвокультури.

Україна та Війна в більшості статей експлікуються як взаємопов'язані поняття, які отримують різні ознаки: hart – гаряча, sinnlosen Krieg – безглузда війна, grausamen Krieg – жорстока, **Angriffskrieg**-загарбницька війна, Expansionskrieg-експанційна війна. Звернімося до прикладів:

Staatschef Wolodymyr Selenskyj erklärte, der Krieg sei "hart", er sei jedoch "überzeugt (...), dass die russische Aggression scheitern wird"». Ukraine Aktuell: Kiew sieht Russlands Armee für Jahre geschwächt. [39]

«Глава держави Володимир Зеленський заявив, що війна була "важкою", але він "переконаний (...), що російська агресія зазнає поразки". Новини України: Київ бачить російську армію ослабленою на довгі роки» [переклад наш]

«Papst Franziskus hat dazu aufgerufen, den "sinnlosen Krieg" in der Ukraine zu beenden». Franziskus fordert Ende des Kriegs in der Ukraine. [37]

«Папа Франциск закликав до припинення "безглуздої війни" в Україні" Франциск закликав до припинення війни в Україні» [переклад наш]

«Der russische Präsident Wladimir Putin hat nach den Worten von Biden nicht die Absicht, "diesen grausamen Krieg" zu beenden». Joe Biden: "Wir bleiben an der Seite der Ukraine" [38]

«За словами Байдена, президент Росії Володимир Путін не має наміру закінчувати "цю жорстоку війну"». Джо Байден: "Ми залишаємося на боці України"» [переклад наш]

*Seit dem 24. Februar 2022 führt **Russland** einen **Angriffskrieg gegen die Ukraine**. Russische Truppen versuchen mit schwerem Artilleriebeschuss, Luftangriffen und Bodentruppen, Teile des Landes unter ihre Kontrolle zu bringen. Die gesamte Ukraine befindet sich seitdem im Kriegszustand. [67]*

«Росія веде агресивну війну проти України з 24 лютого 2022 року. Російські війська намагаються взяти під контроль частину країни за допомогою важкої артилерії, авіаударів і наземних військ. Відтоді вся Україна перебуває у стані війни.» [переклад наш]

*Verfilmen ukrainische Kinder und Jugendliche, die schon seit Beginn des russischen **Expansionskriegs** 2014 als Binnengeflüchtete leben.* [19]

«Зйомки українських дітей та молоді, які живуть як внутрішньо переміщені особи від початку російської експансійної війни у 2014 році.» [переклад наш]

Хоча сама країна і життя видається сумним, гірким, важким, весь світ залишається на стороні України - *Wir bleiben an der Seite der Ukraine* «Ми залишаємося на боці України» [переклад наш]. Ціннісна картина світу виступає частиною «моделі світу», яка відображає самосвідомість нації, що історично видозмінюється.

Більше того світова спільнота не перестає допомагати Україні, і фінансово і постачанням зброї. І крім того країни-партнери стають більш сміливими у своїй допомозі. Так, на початку 2023 року Україна не могла навіть сподіватись на постачання американських винищувачів, а тепер Німеччина і Франція планують посилити наші сили ППО.

*Zusammen mit Frankreich will Deutschland eine **Flugabwehr-Koalition** für die Ukraine koordinieren.* «Разом з Францією Німеччина хоче координувати коаліцію з протиповітряної оборони для України.» [переклад наш]

Ще одним доказом того, що Україну продовжують підтримувати є те, що схвалили пакет допомоги від країн Євросоюзу на 50 мільярдів Євро.

*Die Ukraine ist auf finanzielle Unterstützung angewiesen. Im Februar 2024 einigten sich die EU-Länder auf Hilfen in Höhe von **50 Milliarden Euro**.* «Україна залежить від фінансової підтримки. У лютому 2024 року країни ЄС домовилися про допомогу на загальну суму 50 мільярдів євро.» [64]

[переклад наш]

А також називають майбутнім членом ЄС:

Sie äußerte sich im Europäischen Parlament in Straßburg in der Debatte zum zweiten Jahrestag des Kriegsbeginns in der Ukraine. Als künftiges Mitglied der Europäischen Union müsse die Ukraine „auch im Verteidigungsbereich näher an uns heranrücken“, so die Kommissionspräsidentin. [35]

«Вона виступила в Європейському парламенті в Страсбурзі під час дебатів, присвячених другій річниці початку війни в Україні. Як майбутній член Європейського Союзу, Україна повинна "також наблизитися до нас у сфері оборони", сказала Президент Єврокомісії.» [переклад наш]

Німецькомовне суспільство описує також нашу країну як прекрасну, багату, незалежну, гостинну,

*Deshalb will Putin nicht nur **die schöne Ukraine** zum Beischlaf zwingen, wie er ja öffentlich erklärte, sondern auch den Westen quälen. [23]*

«Саме тому Путін хоче не тільки змусити прекрасну Україну заснути, як він публічно заявив, але й помучити Захід.» [переклад наш]

*Die strategisch wichtige und potenziell so **reiche Ukraine** befindet sich auf dem Weg zu einem verdeckt autoritären System. [34]*

«Стратегічно важлива і потенційно така багата Україна знаходиться на шляху до прихованої авторитарної системи.» [переклад наш]

*"Die Ukraine ist ein neuer **wichtiger Raum** auf dem eurasischen Schachbrett, ist ein geopolitischer Dreh- und Angelpunkt, weil ihre bloße Existenz als **unabhängiger Staat** zur Umwandlung Russlands beiträgt. [52]*

«Україна є новим важливим простором на євразійській шахівниці, геополітичним стрижнем, оскільки саме її існування як незалежної держави сприяє трансформації Росії.» [переклад наш]

*Wenn man die Tätigkeit der Zeitschrift „Osteuropäische Zukunft“ und des Verbandes „**Freie Ukraine**“ vor dem Hintergrund des gesamten Bildes deutscher Publizistik zu Ukraine-Politik ansieht, werden folgende Gesetzmäßigkeiten offensichtlich... [50]*

«Якщо поглянути на діяльність журналу "Osteuropäische Zukunft" та асоціації "Вільна Україна" на тлі загальної картини німецької журналістики

щодо української політики, то стають очевидними наступні закономірності...» [переклад наш]

Приклади, які були зазначенні вище, є позитивними, але так само є і негативні описи нашої держави, наприклад: корумпована та екологічно забруднена. Наприклад:

Die ukrainische Rechercheplattform "Bihus.Info" deckt Korruptionsfälle auf. Nun ist ein Video mit heimlich gefilmten Redaktionsmitgliedern aufgetaucht. [51]

«Українська дослідницька платформа "Bihus.Info" викриває випадки корупції. Наразі з'явилося відео з таємно знятими членами редакції.» [переклад наш]

Der ukrainische Präsident Poroschenko sagte zwar: "Korruption gibt es auf der ganzen Welt, das ist kein rein ukrainisches Problem." dennoch verweisen mehrere Zeitungen auf die Nichtregierungsorganisation Transparency International, nach der die Ukraine – auch noch nach der Absetzung von Viktor Janukowitsch – das korrupteste Land Europas sei.

«Президент України Петро Порошенко сказав: "Корупція існує в усьому світі, це не суто українська проблема". Тим не менш, кілька газет посилаються на неурядову організацію Transparency International, згідно з даними якої Україна - навіть після усунення Віктора Януковича - є найбільш корумпованою країною в Європі.» [переклад наш]

Це були дані про корупцію в Україні за 2013-2015 роки, і нажаль навіть під час великої війни є дуже багато скандалів по причині корумпованості майже усіх ланок влади. Через це, у деяких країн-партнерів можуть виникати сумніви, чи варто надавати грошову допомогу, і чи підуть вони у правильне русло, а не будуть вкрадені. Крім цього, це псує загальний імідж держави, не тільки серед іноземного суспільства, а й в середині країни.

Deshalb müsste eigentlich konsequent und mit ganzer Kraft dagegen vorgegangen werden. Denn die Korruption betrifft nicht nur die Wirtschaft des Landes, sondern auch den Alltag der Bevölkerung. [27]

«Саме тому з нею потрібно боротися послідовно і з усією рішучістю. Адже корупція впливає не лише на економіку країни, а й на повсякденне життя населення.» [переклад наш]

Війна в Україні принесла з собою не тільки руйнування міст, сіл а ще й ряд екологічних проблем, такі як: забруднення водних джерел, викиди шкідливих речовин, знищення природних екосистем, загрози здоров'ю населення та інші негативні наслідки, які будуть впливати на Україну протягом багатьох років.

Der Krieg in der Ukraine zeigt aktuell, welchen Schaden die Umwelt, beispielsweise Feuchtgebiete und Tiere, durch Kampfhandlungen nehmen. Die Beschädigung und Zerstörung von Fabriken führt zu Umweltverschmutzungen und Verseuchungen und Angriffe im Umfeld von Kernkraftwerken können weitreichende Folgen für Menschen und die Umwelt haben. [24]

«Війна в Україні наразі демонструє шкоду, завдану бойовими діями навколишньому середовищу, зокрема водно-болотним угіддям і тваринам. Пошкодження та руйнування заводів призводить до забруднення та зараження навколишнього середовища, а атаки поблизу атомних електростанцій можуть мати далекосяжні наслідки для людей та довкілля.» [переклад наш]

Існує ціла низка лексичних одиниць, які увиразнюють лексему Ukraine, для здійснення референції до адресата можуть бути використані присвійні займенники, а також реалізувати функцію прямого звернення. Наприклад:

In Kiew, Charkiw, Odessa und Mariupol verteidigen die Menschen nicht nur ihre Heimat. Sie kämpfen für Freiheit und ihre Demokratie, für Werte, die wir mit ihnen teilen. Als Demokratinnen und Demokraten, als Europäerinnen und Europäer stehen wir an ihrer Seite, auf der richtigen Seite der Geschichte. [21]

«У Києві, Харкові, Одесі та Маріуполі люди не просто захищають свою батьківщину. Вони борються за свободу і свою демократію, за цінності, які ми з ними поділяємо. Як демократи, як європейці, ми стоїмо на їхньому боці, на правильному боці історії» [переклад наш]

У цьому фрагменті присутнє використання присвійного займенника “ihrer”, який здійснює референцію до адресата, та функцію прямого звернення. Він вказує на те, що демократи та європейці підтримують людей в Україні в їхніх зусиллях захищати свою країну та цінності, які вони поділяють.

Die USA und Deutschland sind die mit Abstand wichtigsten Waffenlieferanten für die Ukraine bei deren Abwehrkampf gegen Russland. Scholz beziffert den Wert der von Deutschland gelieferten und zugesagten Rüstungsgüter auf mehr als 30 Milliarden Euro. Die USA geben den Umfang ihrer Militärhilfe mit 44 Milliarden US-Dollar (rund 41 Milliarden Euro) an. (США і Німеччина, безумовно, є найважливішими постачальниками озброєнь для України в її захисті від Росії. Шольц оцінює вартість оборонного обладнання, поставленого і обіцяного Німеччиною, у понад 30 мільярдів євро. США оцінюють обсяг своєї військової допомоги в 44 мільярди доларів США (близько 41 мільярда євро). [переклад наш]

У цьому фрагменті також є використання присвійних займенників. Наприклад:

"Die USA und Deutschland sind die mit Abstand wichtigsten Waffenlieferanten für **die Ukraine bei deren** Abwehrkampf gegen Russland." - У цьому фрагменті присвійні займенники використовуються для вказівки на постачальників військової допомоги Україні. Це вказує на роль і відповідальність країн, які надають допомогу, у цьому контексті. Вибір лексики підкреслює важливість ролі країн-постачальників та їхню залученість до ситуації в Україні.

"Scholz beziffert den Wert **der von Deutschland** gelieferten und zugesagten Rüstungsgüter auf mehr als 30 Milliarden Euro." - В цьому фрагменті "der" вказує на Німеччину як на постачальника різноманітних видів військового обладнання та засобів, що надсилаються або обіцяються. Це свідчить про залученість та активну участь Німеччини в наданні підтримки Україні у сфері оборони.

"Die USA geben den Umfang **ihrer Militärhilfe** mit 44 Milliarden US-Dollar (rund 41 Milliarden Euro) an." - В цьому випадку "ihrer" вказує на Сполучені Штати Америки як постачальника військової допомоги. Це підтверджує активну роль та значний обсяг допомоги, яку надають США для підтримки обороноздатності України. [22]

Die Ukraine wehrt sich gegen den Angriffskrieg Russlands auf ihr Territorium. Die Bundesregierung unterstützt – in enger Absprache mit ihren Partnern und Verbündeten – das ukrainische Militär sowohl mit Ausrüstungs- als auch Waffenlieferungen. [30]

«Україна захищається від агресивної війни Росії на своїй території. Уряд Німеччини підтримує українських військових - у тісній співпраці зі своїми партнерами та союзниками - надаючи їм обладнання та зброю.»
[переклад наш]

В даному випадку присвійний займенник "ihr" вказує на те, що агресія Росії спрямована на територію України, і відповідна реакція, включаючи підтримку та постачання зброї, надається саме Україні. Це відображає зобов'язання та підтримку з боку Бундесрегєрунгу в контексті конфлікту між Україною та Росією. Такий вибір лексики підкреслює активну позицію Німеччини щодо підтримки України в цій ситуації.

Fast alles kostet Geld, was Deutschland an Unterstützung für die Ukraine leistet: Wenn Deutschland etwa Zelte zur Verfügung stellt, müssen diese bezahlt werden. Es kostet auch Geld, wenn die Bundesregierung Expertenwissen liefert. Aber Deutschland hilft auch unmittelbar finanziell: mit einem milliardenschweren Zuschuss zugunsten der Ukraine über ein vom IWF für die Ukraine verwaltetes Konto. Insgesamt decken die finanziellen Hilfen viele Bereiche ab... [31]

«Майже все, що Німеччина робить для підтримки України, коштує грошей: Наприклад, якщо Німеччина надає намети, то за них треба платити. Німецький уряд також витрачає гроші на надання експертної допомоги. Але Німеччина також надає пряму фінансову допомогу: грант у розмірі мільярда

євро на користь України через рахунок, яким керує МВФ для України. Загалом, фінансова допомога охоплює багато сфер...» [переклад наш]

У цьому випадку присвій займенник має наступну функцію:

Wenn Deutschland etwa Zelte zur Verfügung stellt, müssen diese bezahlt werden. - У цьому контексті "diese" вказує на згадані палатки, які надає Німеччина для України. Це демонструє зобов'язання країни не лише надавати допомогу, а й нести відповідальність за оплату цих ресурсів або послуг. Це може включати витрати на транспортування, установку або будь-які інші витрати, пов'язані з наданням цієї допомоги.

Висновки до другого розділу

В цьому розділі були представлені три складові образ-концепту *Ukraine / Україна*, а саме: понятійна, образна та ціннісна.

У першій частині цього розділу було розглянуто різні рівні вивчення образу-концепту *Ukraine / Україна*, а також визначення терміну *das Land*. Серед декількох найважливіших визначень цієї лексеми є «суверенна держава, яка має визначені кордони». У німецькомовних онлайн газетах для позначення України з цієї точки зору були використанні наступні лексеми *das Land, die Ukraine, der Staat*, а також прикметник *der souveräne Staat Ukraine* (суверенна держава Україна).

Образна складова образ-концепту *Ukraine / Україна* - це сукупність ментальних уявлень, відчуттів, асоціацій та символів, що асоціюються з певним об'єктом чи явищем.

На початку 2022 року в ЗМІ найчастішим образом був образ небезпечної країни. Проте, з часом він змінювався і з'являлися нові, такі як: Україна-Щит Європи та Україна - Відродження.

Ці зміни в образі України, від небезпечної країни до Україна-Щит Європи та Україна - Відродження, відображають динаміку та перетворення у сприйнятті української ситуації в німецькій свідомості. Вони можуть

відображати як певні події та зміни у політичному та соціальному житті України, так і вплив міжнародного співтовариства на сприйняття цієї країни.

Використання різних лексем для опису війни та самої України свідчить про значення, яке німецькомовні медіа приділяють цим поняттям у своєму дискурсі. Наприклад, вживання термінів, що вказують на конфлікт чи військову діяльність, може підкреслювати небезпеку та напруженість ситуації. У той же час, використання позитивних асоціацій, таких як "відродження", може вказувати на спроби побудувати позитивний образ майбутнього України та підтримати її у зусиллях до відродження та розвитку.

Такий різноманітний спектр образів та лексичних засобів, як позитивних, так і негативних відображає складність української ситуації та різноманітні перспективи та думки щодо неї в німецькій громадськості.

Ціннісна складова, в свою чергу виявляє позитивне чи негативне значення про предмет чи явище для людини та суспільства.

Образ-концепт Ukraine/Україна в німецькомовній картині світу відображає важливі цінності, які сприймаються та асоціюються з цією країною. Німецька мова, як і будь-яка інша, відображає цінності та уявлення про світ, які є важливими для тієї чи іншої культури. В контексті України ці цінності можуть включати такі аспекти, як гостинність, традиції, культурна спадщина, духовність та незалежність.

Україна, а також війна на її території отримали чимало означень. Наприклад, у відношенні до України вживається означення *"Die Ukrainer haben bislang enorm viel erreicht."* «Українці вже досягли величезних успіхів.» Це може вказувати на певний оптимізм щодо досягнень країни, можливо, у зв'язку з реформами, розвитком громадянського суспільства або іншими позитивними аспектами.

Щодо війни, використовуються такі означення, як *"der 'sinnlose Krieg"* (безглузда війна) та *"graumser Krieg"* (жорстока війна). Ці терміни відображають негативні аспекти конфлікту, підкреслюючи відчуття безглуздя та жорстокості, які супроводжують війну на території України.

Ці різні означення свідчать про різноманітність сприйняття України та війни в німецькому суспільстві та показують, як різні аспекти цих явищ інтерпретуються та розуміються за кордоном.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Образ-концепт Ukraine/Україна в німецькомовному масмедійному дискурсі займає значне місце і віддзеркалює у німецькомовній картині світу важливі цінності, які сприймаються та асоціюються з нашою країною. Цей образ-концепт держави, створюваний у німецькомовних засобах інформації, формується як динамічне вербально-ментальне утворення з яскраво вираженою емоційністю та аксіологічністю.

За результатами дослідження ми можемо зробити такі висновки:

1. Масмедійний дискурс - це когнітивно-прагматичне середовище, у якому реалізуються поняттєві, оцінні смисли та метафорична інтерпретація фактів соціального буття. З огляду на суцільну медіатизацію соціально-політичного життя країни, яку в сучасних умовах здійснюють передусім глобальні медіакорпорації, не останню роль відіграють і друковані засоби масової інформації. Водночас, оскільки окремі факти самі по собі неспроможні створити цілісний образ об'єктивної реальності і відтворюють її лише фрагментарно, в сучасному світі медіа не стільки інформують, скільки відповідним чином інтерпретують факти, продукуючи і більш-менш агресивно нав'язуючи стереотипи, за посередництва яких маніпулюють громадською думкою і створюють «потрібну» картину дійсності.

2. У структурі образ-концепта Ukraine/Україна ми виокремили понятійний, образний та оцінний складники. Понятійна складова виявляється на основі дослідження словникових дефініцій ключового слова, образна за допомогою різноманітних метафоричних моделей, ціннісна складова концепту Ukraine/Україна визначається за допомогою додаткових елементів з позитивною та негативною конотацією.

3. Проаналізовані контексти показують, що понятійна складова образ-концепта Ukraine/Україна формується у чотирьох семантико-когнітивних профілях: «країна», «державна», «українська земля», «Батьківщина», які

представлені лексичними одиницями *das Land, der Staat, der ukrainische Boden, die Heimat*. Ключовою лексемою виступає лексична одиниця *die Ukraine*. Вона може вживатися як самотійно, так в складі складного слова.

4. Образ-концепт *Ukraine/Україна* у німецькомовному медіадискурсі представлений як багатомірна низка значень, які виражаються різноманітними лексичними та фразеологічними одиницями. Під час дослідження нами виділено такі метафоричні моделі: антропоморфна метафора *Україна – Герой*, соціальна метафора *Україна – Відродження*, *Україна – Небезпека*, *Україна – Страждання*, артефактна метафора *Україна – Щит Європи*.

5. Образ-концепт *Ukraine/Україна* репрезентує цінності, що виявлені у німецькомовній картині світу. Оскільки стереотипи мислення формуються здебільшого під впливом емоційного ставлення людей до тієї чи іншої події, важливим чинником створення образів реальності в медіа є експресивно забарвлена, у тому числі й ціннісна лексика. Наявні дослідження масмедійного простору засвідчують, що ціннісні одиниці в текстах ЗМІ утворюють цілісну систему мовних знаків, за посередництва яких відбувається моделювання образу тієї чи іншої країни.

Найбільші конструктивні можливості у цьому плані традиційно демонструють прикметники, семантична структура яких дозволяє якнайкраще виявити особливості рецепції тієї чи іншої країни, зокрема, в іншомовному масмедійному дискурсі.

Проаналізовані тексти інформаційно-аналітичних статей німецьких та австрійських видань засвідчують, що одним з домінуючих засобів моделювання образу України в медіа-просторі німецькомовних країн також виступають передусім прикметники – з негативною чи позитивною, узуальною чи контекстуальною ціннісністю, наприклад:

позитивна конотація - *gastfreundliche* (щирі), *nette* (ввічливі) und *positive* (позитивні) *Leuten*; *Viele Besucher waren erstaunt, was für eine elegante* (елегантне), *helle* (просторе) und *grüne* (зелене) *Stadt Kiew ist*; *schönes* (красиве)

nächtliches Leben von Chrestschatik, ein offenes europäisches (відкрита європейська) Land, freundlicher (гостинна) Empfang тощо;

негативна конотація – wir kommen immer wieder an den Punkt null (про відсутність відчутних позитивних зрушень у так званому «українському процесі»); Behörden sind korrupt (корумповані), die Löhne sind zu gering (мізерні), hartnackige (укорінена) Wirtschaftskrise тощо.

Наведені приклади засвідчують, що позитивну оцінку у свідомості німецькомовних реципієнтів отримують краса й «елегантність» української столиці та її вулиць, гостинність і дружелюбність українців, їх проєвропейські прагнення. Натомість прикметники з негативними ціннісними конотаціями використовуються для презентації деструктивних суспільно-економічних явищ в житті постмайданної України – корупції, інертності системи, низького рівня життя. Негативні ціннісні конотації, що визначають один з головних векторів розгортання образу України в медіа-просторі Німеччини та Австрії, транслуються також за рахунок широкого використання іменники, які виражають сьгоднішні реалії України і які можна класифікувати як приналежні до так званої «тривожної лексики», на кшталт: die Krise in der Ukraine - криза в Україні (Suddeutsche Zeitung), der ukrainische Konflikt - український конфлікт (Frankfurter Allgemeine Zeitung), Eingreifung in die Ukraine - інтервенція в Україну (Frankfurter Allgemeine Zeitung), Agression gegen die Ukraine - агресія проти України (Frankfurter Allgemeine Zeitung) тощо. За посередництва цих мовних знаків Україна стереотипізується у свідомості німецькомовної аудиторії не лише як країна економічної, політичної, але й безпекової нестабільності.

За допомогою одиниць ціннісної лексики австрійські та німецькі ЗМІ моделюють образ України для внутрішнього споживача медійної продукції як образ країни, яка – попри економічну скруту й зовнішню агресію – націлена на європейське майбутнє.

З проаналізованого матеріалу можна зробити висновок про неоднозначну оцінку України, українського народу, а також української влади

у німецькомовному медійному середовищі. Є схвалення певних соціальних явищ та змін, наприклад, демократизація суспільства, здобуття свобод. Щодо негативної оцінки, то вона не є однозначною, оскільки одночасно з негативним кваліфікатором наявні й ті, що позначають співчуття й співпереживання з приводу політико-економічних та соціальних негативних явищ в українському суспільстві.

Результати цього дослідження можуть бути використані як база для подальших когнітивних досліджень та моделювання концептів. Перспективним вбачаємо дослідження засобів створення іміджу України в діяхронічному вимірі з відстеженням змін предикатів, оцінок та виникненням нових стереотипів, а також дослідження лінгвістичних та екстралінгвістичних чинників при побудові когнітивних моделей дискурсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Блавацький С. Стереотипізація образу українців в західних медіа / Актуальні проблеми сучасної філології та методики викладання мов у вишах // Сучасна медіакультура: контент, концепції, перспективи (українсько-польський досвід): колективна монографія / [Й. Лось, С. Гавронський, Т. Лильо, М. Уліта та ін.]. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – С.360–367.
2. Василик Л. Світоглядна публіцистика сучасних літературно-художніх видань: концептосфера національної ідентичності: монографія / Л. Є. Василик. - Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. 416 с., с.108
3. Дослідження поняття «образ» у гуманітарній парадигмі / Науковий вісник Херсонського державного університету: [зб. наук. праць / редактор В.П. Олексенко].: - Випуск 25. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2016. – С. 135-139 (Серія “Лінгвістика”)
4. Жайворонок В.В. Етнолінгвістика в колі суміжних наук / В.В. Жайворонок // Мовознавство. Науково-теоретичний журнал. – К.: Вид-во Інституту мовознавства імені О.О. Потебні, Українського мовно-інформаційного фонду НАН України, 2004. – № 5-6. – С. 23-32.
5. Космеда Т.А. Аксиологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки. – Львів: ВЦ ЛНУ імені І. Франка, 2000. – 349 с.
6. Кучерова О.О. Плани змісту та повідомлення британського газетного новинного дискурсу (початок ХХІ століття) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.08 «Журналістика». Київ, 2005. 20 с.
7. медвідь О., Вашист К., Соломка А. Communicative and Pragmatic Functions of Lexical Blends in Advertising Discourse. Філологічні трактати. 2020. Т. 12. № 2. С. 68-75.
8. Полюжин М. Типологія й аналіз концептів // Іноземна філологія. – 2009. – Вип. 121. – С. 80 – 89.

9. Суська О.О. Розвиток інформаційно-комунікативних теорій мас-медіа та вивчення впливу інформаційного простору на особистість людини. Слово. Символ. Текст. 2006. С. 211–226
10. Щепанська Х. А. Мовний образ, концепт, вербальний символ та їх функціонування в художньому тексті. Лінгвістичні дослідження. 2012. № 33. С. 67.
11. Bhatia V. K. Analysing genre: Language use in professional settings / Vijay Kumar Bhatia. – London: Longman, 1993. – 246 p.
12. Dijk T.A. van Studies in the Pragmatics of Discourse / Teun Adrianus van Dijk. – The Hague: Mouton, 1981. – 331p.
13. General Saluschnyjs ungewisse Zukunft, EU sichert ukrainische Finanzen <https://www.zeit.de/politik/ausland/2024-02/ukraine-lage-walerij-saluschnyj-wolodymyr-selenskyj-eu-woche>
14. Graham Ph. Prediction, propagation and mediation: SFL, CDA, and the inculcation of evaluative-meaning system. Systemic Functional Linguistics And Critical Discourse Analysis: Studies In Social Change / L. Young, C. Harrison (eds.). London ; New York : Continuum, 2004. P. 53–67.
15. Grice H.P. Logic and conversation. Syntax and semantics. New York : Academic Press, 1975. Vol. 3. P. 41–58.
16. <https://core.ac.uk/reader/17191210>.
17. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/13092/1/Zaitseva_1146.pdf
18. https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/12406/1/Komunikatyvno_prag_aspekty.pdf
19. <https://nachrichten.idw-online.de/2022/12/06/kinder-jugendliche-und-der-krieg-in-der-ukraine>
20. <https://stockholm.diplo.de/sede/aktuelles//2515980#:~:text=Nach%20den%20USA%20ist%20Deutschland,oder%20in%20Form%20von%20Waffen.>
21. <https://taz.de/Deutsche-Unterstuetzung-fuer-die-Ukraine/!5988784/>

22. <https://ukraineverstehen.de/brumme-die-sehnsucht-nach-einem-kriegsende/>
23. <https://verfassungsblog.de/die-umwelt-als-ein-vergessenes-kriegsopfer/>
24. <https://www.arte.tv/de/videos/110253-004-A/re-freiwillige-sanitaeter-an-der-front/>
25. <https://www.bild.de/politik/inland/politik-inland/ukraine-ampel-politiker-fordert-elemente-der-kriegswirtschaft-87085200.bild.html>
26. <https://www.bpb.de/themen/europa/ukraine-analysen/208194/dokumentation-pressestimmen-zur-korruption-in-der-ukraine/>
27. <https://www.bpb.de/themen/europa/ukraine-analysen/nr-265/>
28. <https://www.bpb.de/themen/europa/ukraine-analysen/nr-289/541402/analyse-die-qualitaet-der-medienberichterstattung-ueber-russlands-krieg-gegen-die-ukraine/>
29. <https://www.bundesregierung.de/breg-de/schwerpunkte/krieg-in-der-ukraine/faq-waffenlieferungen-2027766>
30. <https://www.bundesregierung.de/breg-de/schwerpunkte/krieg-in-der-ukraine/deutschland-hilft-der-ukraine-2160274#tar-5>
31. <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2022/kw11-de-selenskyj-883826>
32. <https://www.derpragmaticus.com/r/ukraine-europaeisch>
33. <https://www.derstandard.at/story/1282978703420/schatten-ueber-kiew>
34. <https://www.deutschlandfunk.de/newsblog-zum-krieg-in-der-ukraine-100.html>
35. <https://www.duden.de/rechtschreibung/Land>
36. <https://www.dw.com/de/franziskus-fordert-ende-des-kriegs-in-der-ukraine/a-64210298>
37. <https://www.dw.com/de/joe-biden-wir-bleiben-an-der-seite-der-ukraine/a-64181626>

38. <https://www.dw.com/de/ukraine-aktuell-kiew-sieht-russlands-armee-f%C3%BCr-jahre-geschw%C3%A4cht/a-64251147>
39. https://www.facebook.com/watch/?v=1333902897455886&paipv=0&eav=Afa7ee5Js9cXP01Azeo_cGt-BcGDBTsDJYos_-csPNZhZoaWwOj-_ce67rA5ODjl8lA&_rdr
40. <https://www.faz.net/aktuell/ukraine/caren-miosga-in-der-tv-kritik-selenskyj-spricht-zu-den-deutschen-19481267.html>
41. <https://www.faz.net/aktuell/ukraine/soldaten-in-der-ukraine-roman-will-keine-freunde-mehr-19458062.html>
42. https://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/%D0%A8%D1%83%D0%B3%D0%B0%D1%94%D0%B2_%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20.pdf?id=b7b0eec5-0d57-4a2d-8be3-4a30d612963c
43. https://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/%D0%A8%D1%83%D0%B3%D0%B0%D1%94%D0%B2_%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20.pdf?id=b7b0eec5-0d57-4a2d-8be3-4a30d612963c
44. <https://www.lpb-bw.de/ukraine-internationale-politik>
45. <https://www.spiegel.de/ausland/ukrainekrieg-kiew-verlangt-von-eu-russische-vermoegen-im-ausland-und-schnellere-lieferung-von-munition-a-261b857e-9157-427f-9808-f1d01a080b80>
46. <https://www.spiegel.de/ausland/ukraine-krieg-russland-verschaerft-offenbar-angriffe-auf-awdijiwka-a-24c17b85-2da9-4bde-a96e-0972686281b8>
47. <https://www.spiegel.de/panorama/korruption-in-der-ukraine-die-kampfansage-a-1096878.html>
48. <https://www.spiegel.de/politik/ausland/ukraine-warum-putins-freund-wiktor-medwedtschuk-ins-parlament-einzieht-a-1278039.html>
49. <https://www.spiegel.de/thema/ukraine/>
50. <https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/63276/ssoar-2000-kuraev->

Der_Verband_Freie_Ukraine_im.pdf;jsessionid=E7216F763DE85B2FE13688A61A6F4521?sequence=1

51. <https://www.tagesschau.de/ausland/europa/ukraine-medien-100.html>
52. https://www.versalia.de/forum/beitrag.php?board=v_forum&thread=5096
53. <https://www.welt.de/debatte/kommentare/article247547294/Korruption-Die-Ukraine-fuehrt-zwei-Kriege-und-beide-sind-ueberlebenswichtig.html>
54. <https://www.welt.de/politik/ausland/article249885476/UN-Gericht-nimmt-Klage-der-Ukraine-gegen-Russland-teilweise-an.html>
55. <https://www.welt.de/reise/Fern/article206768961/Ukraine-Was-das-Land-so-liebenswert-macht.html?icid=search.product.onsitesearch>
56. <https://www.welt.de/reise/Kreuzfahrt/article928234/Die-Ukraine-ein-ungeschminktes-ehrlisches-Land.html?icid=search.product.onsitesearch>
57. <https://www.zeit.de/politik/ausland/2022-03/ukraine-krieg-charkiw-kiew-angriffe>
58. <https://www.zeit.de/politik/ausland/2023-01/ukraine-ueberblick-nato-eu-kampfpanzer-leopard>
59. <https://www.zeit.de/politik/ausland/2023-03/ukraine-ueberblick-kriegsverbrechen-kinder-tote>
60. <https://www.zeit.de/politik/ausland/2024-02/ukraine-lage-schwarzmeerflotte-getreide-russland-mobilmachung-woche>
61. <https://www.zeit.de/politik/ausland/2024-02/ukraine-lage-walerij-saluschnyj-wolodymyr-selenskyj-eu-woche>
62. <https://www.zeit.de/politik/ausland/2024-02/ukraine-lage-walerij-saluschnyj-wolodymyr-selenskyj-eu-woche>
63. <https://www.zeit.de/politik/ausland/ukraine-krieg-news-liveblog>
64. <https://www.zeit.de/politik/ausland/ukraine-krieg-news-liveblog>
65. https://www.zeit.de/politik/ausland/ukraine-krieg-news-liveblog#event_id=emsBaEmC6oGi3R81FGNJ

66. https://www.zeit.de/politik/ausland/ukraine-kriegnewsliveblog#event_id=emsBaEmC6oGi3R81FGNJ
67. <https://www.zeit.de/thema/krieg-in-ukraine>
68. Karkovska, R. (2014). Psychological Factors of the Image of the State of the Student's Perception. *Journal of Educational Culture and Society*, 1, 158-168. DOI: 10.15503/jecs20141-158-168